

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН УЛУТТУК БАНКЫ

2021-жылдын II чейреги үчүн акча-кредит саясаты жөнүндө отчет

**Бишкек
2021-жылдын сентябрь айы**

Акча-кредит саясаты жөнүндө отчет Улуттук банк тарабынан чейрек сайын жарыяланып турат. Инфляциянын негизги факторлорун иликтөөлөргө жана болжолдоолорго, ошондой эле тышкы чөйрөдөгү жана Кыргыз Республикасындагы экономикалык жагдайдын өнүгүүсүнө баа берүүлөргө негизделген акча-кредит саясаты боюнча Улуттук банктын чечимдери жөнүндө коомчулукка маалымат берүү ушул отчеттун максаты болуп саналат.

Кыргыз Республикасындагы акча-кредит саясаты

Тиешелүү акча-кредит саясатын жүргүзүү аркылуу баа туруктуулугуна жетишүү жана аны колдоо **акча-кредит саясатынын максаты** болуп саналат.

Акча-кредит саясатынын негизги инструменти – Улуттук банктын эсептик чени. Жүргүзүлүп жаткан акча-кредит саясатын өркүндөтүү жана натыйжалуулугун арттыруу максатында, 2014-жылы Улуттук банк акча-кредит саясатынын жаңы негизине өткөн, ага ылайык Улуттук банктын эсептик чени акча рыногундагы каражаттар наркынын көрсөткүчү болуп саналат. Акча-кредит саясатынын операциялык багыты катары акча рыногунун кыска мөөнөттүү пайыздык чендери эсептелет. Жаңы негизге өтүү максаты катары банктар аралык кредиттик ресурстар рыногун өнүктүрүүгө жана экономиканын реалдуу секторун колдоого багытталган акча-кредит саясатынын пайыздык каналынын ишинин таасирин күчөтүү саналат.

Акча-кредит саясатынын сандык көрсөткүчү – инфляцияны орто мөөнөттүү мезгилде 5-7 пайыз чегинде кармап туруу. Акча-кредит саясатын иштеп чыгуу жана аны ишке ашыруу акча-кредит саясатынын орто мөөнөттүү мезгилге каралган негизги багыттарынын алкагында жүзөгө ашырылат.

Улуттук банктын акча-кредит саясаты келечекке багытталган саясат болуп саналат, анткени, акча-кредит саясаты жагында кабыл алынган чечимдердин өлкөнүн негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөрүнө таасири белгилүү бир лаг менен жүргүзүлөт. Акча-кредит саясаты Кыргыз Республикасында жана тышкы чөйрөдө экономикалык жагдайдын өнүгүшү боюнча макулдашылган жана экономикалык жактан негизделген болжолдоолордун натыйжасында алынган, кыска мөөнөттүү жана орто мөөнөттүү мезгилдерге каралган инфляция боюнча болжолдоолордун негизинде иштелип чыгат.

Коммуникациялык саясат Улуттук банктын акча-кредит саясатынын негизги инструменттеринин бири болуп саналат. Калкка маалымат берүү жана тиешелүү инфляциялык күтүүлөрдү калыптандыруу максатында, Улуттук банк тарабынан үзгүлтүксүз негизде пресс-релиздер чыгарылып, акча-кредит саясаты маселелери боюнча пресс-конференциялар өткөрүлүп турат. Улуттук банктын өлкөдөгү күндөлүк жана күтүлүп жаткан макроэкономикалык жагдай боюнча баа берүүсү Акча-кредит саясаты жөнүндө отчетто ар бир чейректин үчүнчү айынын башталышында жарыяланып турат. Улуттук банк Башкармасынын эсептик чен өлчөмү маселеси боюнча отурумдарынын графиги банктын расмий интернет-сайтында жарыяланат.

2021-жылдын II чейреги үчүн акча-кредит саясаты жөнүндө отчет Улуттук банк Башкармасынын 2021-жылдын 1-сентябрындагы № 2021-П-07/49-2-(ДКП) токтому менен жактырылган.

Мазмуну

1-глава. Тышкы чөйрө.....	5
1.1. ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдүн жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүүсү	5
1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору.....	10
2-глава. Макроэкономикалык өнүгүү	14
2.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногунда суроо-талап жана сунуш	14
2.2. Тышкы сектор	17
3-глава. Акча-кредит саясаты	20
3.1. Акча-кредит саясатын ишке ашыруу	20
3.2. Финансы рыногунун инструменттери.....	24
3.3. Монетардык индикаторлор динамикасы	29
4-глава. Инфляция динамикасы	31
4.1. Керектөө баа индекси	31
4.2. Болжолдоону факты менен салыштыруу	32
4.3. Инфляциялык күтүүлөр.....	33
5-глава. Орто мөөнөткө каралган болжолдоолор	34
5.1. Тышкы чөйрө жөнүндө божомолдор	34
5.2. Орто мөөнөткө каралган болжолдоо	37
1-тиркеме. Негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр	42
2-тиркеме. Глоссарий.....	43
3-тиркеме. Кыскартылган сөздөрдүн тизмеси.....	45

Резюме

COVID-19 вирусунун жаңы штамдары жайылгандыгына байланыштуу чектөө чаралары жана дүйнө жүзү боюнча калкты эмдөө маселелери боюнча орун алып турган белгисиздик дүйнөлүк экономиканын өсүшүн кечендетүүдө. Ошол эле учурда, глобалдуу финансы рынокторунда суроо-талаптын жигердүү калыбына келиши Кыргыз Республикасынын соода боюнча өнөктөш өлкөлөрүндө инфляциялык процесстердин күч алышына, ушундан улам, ички инфляциянын да тездешине кыйла таасирин тийгизген.

Кыргыз Республикасында экономикалык жигердүүлүктүн калыбына келиши байкалууда (“Кумтөр” алтын кенин казып алуу ишканаларын эске албаганда, 2021-жылдын II чейрегинде реалдуу ИДӨнүн өсүшү 11,6 пайызды түзгөн). Мында “Кумтөр” ишканасында өндүрүш көлөмүнүн кыскаргандыгы өлкө экономикасынын толугу менен калыбына келишин чектөөдө. 2020-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 2021-жылдын I жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча өлкө экономикасынын төмөндөшү (-)1,7 пайыз чегинде катталган, “Кумтөр” ишканасын эске албаганда ИДӨнүн өсүшү 3,7 пайызды түзгөн.

Ички суроо-талап динамикасы акча которуулардын алгылыктуу агымынын эсебинен калыбына келген (2020-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда I жарым жылдыкта +31,1 пайыз), бирок ошол эле учурда суроо-талап дале пандемияга чейинки деңгээлден төмөн орун алып турат.

Соода балансы 2021-жылдын II чейрегинде импорттук операциялардын өсүшүнүн таасири астында түптөлгөн. Импорттун 2 эсеге өсүшү керектөө жана аралык товарларды сунуштоо көлөмүнүн жогорулашы менен шартталган. Экспорт 8,3 пайызга кыскарган. Жыйынтыгында өлкөнүн соода балансынын тартыштыгы 830,2 млн АКШ доллары өлчөмүндө түптөлгөн. Тышкы соода жүгүртүү көлөмү 53,0 пайызга жогорулап, 1,8 млрд АКШ долларын түзгөн.

Салыктык кирешелердин өсүшүнүн алкагында 2021-жылдын I жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча алдын ала алынган маалыматка ылайык 1,4 млрд сом же ИДӨгө карата 0,5 пайыз өлчөмүндө мамлекеттик бюджеттин профицити түптөлгөн (2020-жылдын ушул эле мезгилинде бюджеттин тартыштыгы 16,6 млрд сомду же ИДӨгө карата 6,8 пайызды түзгөн). Мамлекеттик бюджеттин баштапкы профицити¹ 6,3 млрд сом же ИДӨгө карата 2,3 пайыз өлчөмүндө калыптанган.

Керектөө товарларына жана кызмат көрсөтүүлөргө баалардын өсүшү, негизинен, керектөө товарларына (күн карама майы, эт жана кант) жана күйүүчү-майлоочу материалдарга сакталып турган. 2021-жылдын II чейрегинде (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек) инфляциянын жылдык мааниси 11,3 пайызды түзгөн. Сезондук дефляциянын жоктугунан отчеттук чейректин акырында жашылчаларга баалардын кескин өсүшү белгиленген, бул инфляциянын түптөлгөн динамикасына кошумча салым кошкон.

Инфляциялык басым сакталып тургандыктан Улуттук банк акча-кредит саясатын күчөтүү багытын уланткан. Монетардык сектордо банк системасындагы ашыкча ликвиддүүлүк кыскаргандыгы катталган. Мунун негизинде акча рыногунун катышуучуларынын, өзгөчө кыска сегментте, жигердүүлүгү жогорулаган. Акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери Улуттук банк тарабынан белгиленген пайыздык чекте өзгөрүп турган.

Жалпысынан, монетардык көрсөткүчтөр алгылыктуу динамикага ээ болгон, экономиканы кредиттөөнүн өсүшү жана депозиттик базанын жогорулоосу уланган.

¹ Баштапкы тартыштык/профицит – мамлекеттик карызды тейлөө боюнча пайыздык төлөмдөр суммасын эске алуусуз мамлекеттик бюджет кирешелеринин мамлекеттик бюджет чыгашаларынан артышы.

1-глава. Тышкы чөйрө

1.1. ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдүн жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүүсү

Кыргыз Республикасынын соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн көпчүлүгүндө экономикалык жигердүүлүктүн калыбына келүүсү уланган, ошол эле учурда инфляциялык процесстердин күч алгандыгы байкалган.

2021-жылдын II-чейрегинде Россиянын экономикасында өсүш күч алгандыгы жана көптөгөн секторлордо өндүрүш көлөмүнүн пандемияга чейинки деңгээлге жеткендиги байкалган.

Казакстанда экономиканын алгылыктуу өнүгүү динамикасы уланган. 2021-жылдын I-жарымынын жыйынтыгы боюнча ИДӨнүн өсүш арымы 2,2 пайызды түзгөн.

Беларусияда кароого алынган мезгил аралыгында экономиканын өсүш арымы акырындап басаңдагандыгы байкалган.

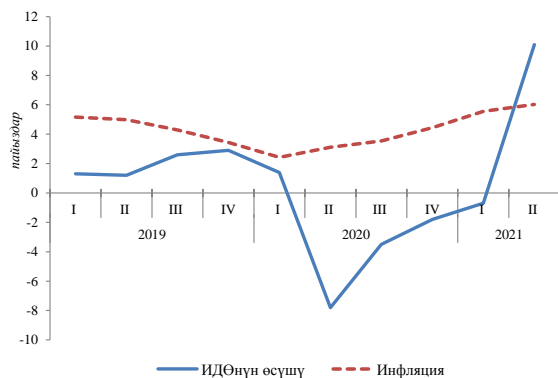
Арменияда экономикалык жигердүүлүк мурда күтүлгөндөн кыйла арымдуу өскөн. Армян драмына курстун басаңдоосунан улам жана экономикада инфляциялык тобокелдиктердин жогорулоосунан улам инфляциянын күч алуусу уланган.

2021-жылдын II-чейрегинде Кытай экономикасынын калыбына келиши акырындап басаңдаган.

АКШда экономиканын калыбына келүүсү уланган, мында тышкы суроо-талаптын тез өсүшүнөн улам жана айрым товардык топтор боюнча сунуш чектелүү болгондуктан инфляциялык процесстер күч алган.

Россия

1.1.1-график. Россияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата)



Булагы: Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлиги, «Блумберг» МА, Росстат

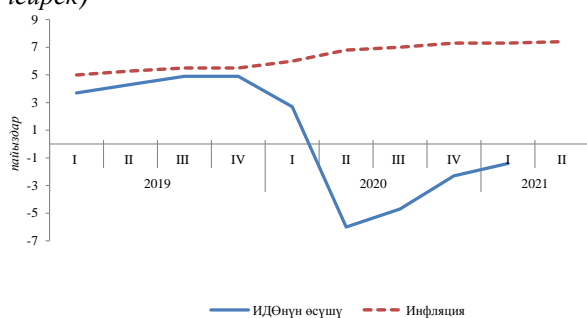
Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлигинин баа берүүлөрүнө ылайык, 2021-жылдын июнь айында ИДӨ пандемияга чейинки деңгээлге жеткен (2020-жылдын июнь айына карата 8,5 пайыз). 2021-жылдын II-чейрегинин жыйынтыгы боюнча ИДӨнүн өсүшү жылдык мааниде 10,1 пайызды түзгөн. Өтүп жаткан жылдын II-чейрегинде Россия экономикасынын өсүшү күч алгандыгы байкалган. Негизги чийки зат эмес тармактарда өндүрүш (иштеп чыгаруу өнөр жайы, айыл чарба, курулуш) кризиске чейинки деңгээлден кыйла жогору болгон. Россия банкынын

маалыматы боюнча, керектөө жана инвестициялык суроо-талаптын туруктуу өсүшү байкалган. Россия банкынын баа берүүсү боюнча керектөө жигердүүлүгү пандемияга чейинки деңгээлден жогору болгондугу белгиленген. Чектөө чараларынын айрым бөлүктөрү катуулатылгандыгына карабастан, кызмат көрсөтүүлөр секторунун жигердүү калыбына келгендиги уланган. Дүйнөлүк экономиканын калыбына келиши жана чийки затка баалардын өсүшү Россияда экспорттоо багытынын өнүгүшүнө өбөлгө түзгөн. Өлкөнүн экономикасы ошондой эле тышкы суроо-талап менен колдоого алынган, учурда ал арымдуу өсүүдө.

Росстаттын маалыматы боюнча Россияда инфляция 2021-жылдын II-чейрегинде өткөн жылдын ушул эле мезгилине караганда 6,0 пайызды түзгөн, 2021-жылдын июнь айында анын жылдык мааниси 0,5 пайыздык пунктка, 6,5 пайызга чейин өскөн. Кызмат көрсөтүүлөргө баалардын жылдык өсүшү кыйла арымдуу өсүп, 3,9 пайызга чейин жеткендиги байкалган (май айына салыштырганда 0,7 пайыздык пунктка). Тамак-аш азыктарына баалардын жылдык өсүш арымы 7,9 пайызга чейин (+0,5 пайыздык пункт), азык-түлүктөн башка товарларга – 7,0 пайызга чейин (+0,4 пайыздык пункт) жогорулаган. Баалардын өсүш деңгээлинин жогорулашы негизинен өндүрүмдүүлүктү арттыруу мүмкүнчүлүгүнө караганда суроо-талаптын кыйла өсүшүнө байланыштуу болгон.

Казакстан

1.1.2-график. Казакстанда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)



Булагы: Казакстан Республикасынын статистика боюнча агенттиги, Улуттук банктын эсептөөлөрү

2021-жылдын I-жарымынын жыйынтыгы боюнча Казакстан экономикасынын өсүшүнүн көрсөткүчү пандемияга чейинки деңгээлде орун алган. Өтүп жаткан жылдын январь-июнь айларында ИДӨнүн өсүш арымы 2020-жылдын ушул эле мезгилиндеги 1,8 пайызга төмөндөшүнө караганда 2,2 пайыз деңгээлинде түптөлгөн. Отчеттук мезгил ичинде экономиканын өнүгүшүнө олуттуу салымды реалдуу сектордо, атап айтканда экономиканын кайра иштеп чыгаруу тармактарында өндүрүш көлөмүнүн өсүшү кошкон. Ошентип, ИДӨ түзүмүндө

кайра иштеп чыгаруу өнөр жайындагы үлүш (13,1 пайыз) 2004-жылдан тартып биринчи жолу тоо кендерин казып алуу өнөр жайынын үлүшүнөн (12,5 пайыз) жогору болгон. Мындан тышкары, экономиканын өсүшүнө түрткү берген тармактар катары январь-июнь айларында курулуш сектору (11,9 пайызга өсүш) жана айыл чарбасы (3,2 пайыз) белгиленген.

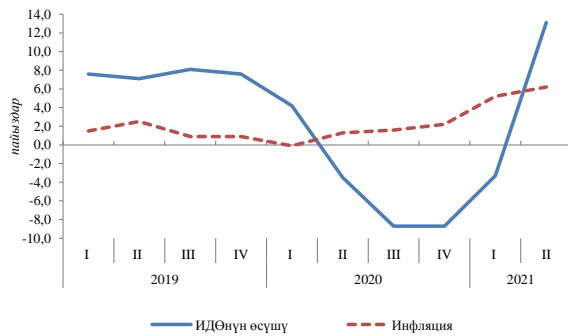
Ошондой эле, 2021-жылдын биринчи жарымында өлкөдө ишкердик жигердүүлүгүнүн калыбына келүүсүнө дүйнөдө экономиканын жандануусу, карантиндик чектөөлөрдү жеңилдетүү сыяктуу мамлекеттин кризиске каршы чаралары, экономиканын өндүрүү каралбаган секторлоруна инвестициялардын өсүшү, калктын эмгек акысынын жогорулашы жана өлкөнүн кредит төлөө жөндөмдүүлүгүнүн алгылыктуу көрсөткүчтөрү өбөлгө түзгөн.

Казакстан Республикасынын Стратегиялык пландаштыруу жана реформалар боюнча агенттигинин Улуттук статистика бюросунун маалыматы боюнча 2021-жылдын январь-июнь айларында баалардын өсүшү 7,3 пайызды түзгөн, бул азык-түлүк товарларына баалардын 10,5 пайызга, азык-түлүктөн башка товарларга баалардын 6,0 пайызга, калкка акы төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөргө баалардын 4,4 пайызга өсүшүнүн эсебинен шартталган. Жогору инфляциялык күтүүлөр, дүйнөлүк азык-түлүк рыноктордо баалардын өсүшү, ошондой эле ички жана тышкы проинфляциялык тобокелдиктер жылдык инфляцияны мындан ары да ооздукташы ыктымал.

Армения

1.1.3-график. Арменияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)



Булагы: Армениянын Улуттук статистика кызматы, «Блумберг» МА, Армян Республикасынын Борбордук банкы

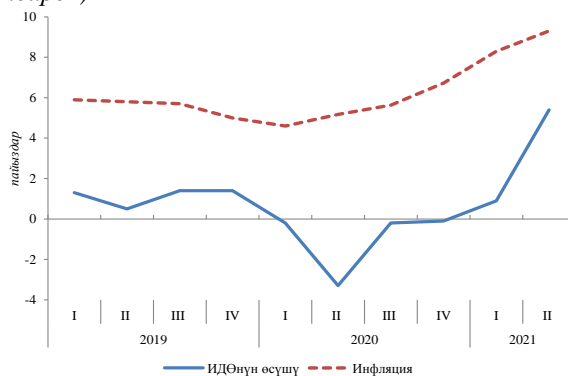
жеке сектордун инвестициялык жигердүүлүгү анча жогору эмес деңгээлде сакталып турган.

Армениянын керектөө рыногунда 2021-жылдын июнь айында инфляция жылдык мааниде 6,5 пайызга чейин тездеген, ал эми максаттуу көрсөткүч 4,0 пайыз деңгээлинде белгиленген. Азык-түлүк товарлары – 9,0 пайызга, азык-түлүктөн башка товарлар – 9,5 пайызга, ал эми кызмат көрсөтүүлөр – 2,1 пайызга кымбаттаган. Жогору инфляциялык чөйрөнүн алкагында Армения Борбордук банкы жыл башынан тартып саясаттын пайыздык ченин 4 эсеге, 5,25 пайыздан 7,0 пайызга чейин жогорулаткан¹. Жөнгө салуучу тарабынан келечекте акча-кредиттик шарттарды күчөтүү зарылчылыгы келип чыгышы мүмкүндүгү кароого алынууда. Мындай шарттарда кыска мөөнөттүү мезгил ичинде инфляция жогору деңгээлде кала тургандыгы, андан кийин акырындап төмөндөп, 4,0 пайыз максаттуу көрсөткүч чегинде сакталышы болжолдонууда.

Беларусь

1.1.4-график. Беларусияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)



Булагы: Беларусь Республикасынын Улуттук статистикалык комитети

жагдайдын динамикасы өткөн жылдагы төмөндөөдөн кийин өлкө экономикасынын калыбына келүү мезгили аяктагандыгын билдирүүдө деп эсептешет. Мындай жагдай

2021-жылдын II-чейрегинде Арменияда экономикалык жигердүүлүктүн күтүлгөндөн да тез арымда калыбына келгендиги байкалган.

Бул калкты коронавирууска каршы эмдөө чараларынан улам жана дүң суроо-талаптын өсүшүнөн улам алгылыктуу таасирлер, ошондой эле Армениянын өнөктөш өлкөлөрүндө экономикалык жигердүүлүктүн кыйла тез калыбына келгендиги менен шартталган. Алдын ала алынган маалыматтар боюнча 2021-жылдын январь-июнь айларында Арменияда экономикалык жигердүүлүк көрсөткүчү 5,0 пайызга өскөн. Өсүш бардык тармактарда катталган. Мында,

2021-жылдын II-чейреги ичинде Беларусияда экономикалык өсүштүн акырындап басандагандыгы байкалган.

Жалпы алганда Беларусиянын ИДӨсү 2021-жылдын I-жарым жылдыгы ичинде 2020-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 3,3 пайызга өскөн, бирок апрель-май айы ичинде динамика басандаганды байкалып: апрель айында ИДӨ 7,0 пайызга, май айында – 5,3 пайызга, ал эми июнь айында – 3,8 пайызга жогорулаган.

Евразия өнүктүрүү банкынын (ЕАБР) аналитиктери Беларусия ИДӨсүнүн жана экономикалык

¹ 2021-жылдын 3-августу

өнөр жай тармагында өсүш басаңдагандыгынан да көрүнүүдө, ал тышкы суроо-талаптын күч алышынан улам жыл башында экономиканын өсүшүнө түрткү берген. Өнөр жай өндүрүшүнүн динамикасына, негизинен, мунай иштетүү жана калий жер семирткичтерин чыгаруу секторлорунда төмөн база эффектинин азайышы таасирин тийгизүүдө. Мында, ИДӨгө маалымат жана байланыш сектору кыйла салым кошуп, анын ИДӨнүн өсүшүнө салымы 0,6 пайыздык пунктка жеткен. Евразия өнүктүрүү банкы жылдын экинчи жарымында Беларусия экономикасынын өсүш арымынын басаңдашы ыктымалдыгын болжолдоодо. Сырткы суроо-талаптын турукташуусу жана батыш өлкөлөрү тарабынан киргизилген чектөөлөрдөн улам Беларусия экономикасына тышкы экономикалык басымдын күч алышы шартында экспортко карата импульс басаңдайт. Ички суроо-талапка жогору белгисиздик, калктын кирешесинин өсүш арымынын басаңдашы жана кредиттөө наркынын жогорулашы өз таасирин тийгизет.

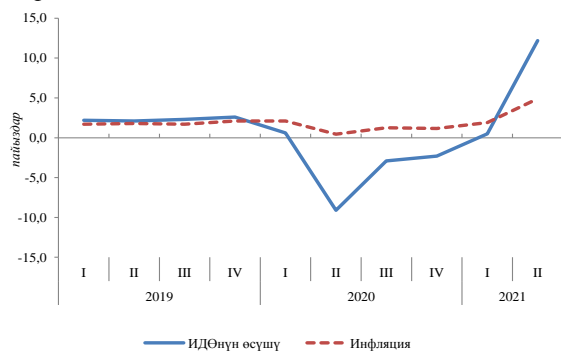
Июнь айында жылдык инфляция тездеп, май айындагы 9,4 пайызга, апрель айындагы 8,6 пайызга жана март айындагы 8,5 пайызга каршы 9,9 пайызды түзгөн. Январь-июнь айларында азык-түлүк товарларына баалар 6,0 пайызга өскөн (анын ичинде июнь айында 0,5 пайызга), азык-түлүктөн башка товарларга – 6,3 пайызга (0,7 пайызга), акы төлөнүүчү кызматтарга баалар 5,1 пайызга жогорулаган (июнь айында 0,9 пайызга өсүш катталган). Беларусияда жылдык инфляциянын тездеши, туруктуу негизде жөнгө салынып турган баалар (тарифтер) боюнча кабыл алынган чечимдер, азык-түлүктөн башка товарлар рыногунда баалардын өсүшү, ошондой эле дүйнөлүк баалардын азык-түлүккө басымы сакталып турушу менен шартталган.

Түптөлгөн шартта аналитиктер жылдык инфляция ноябрь айын кошо алгандагы мезгил аралыгында 9,0 пайыздан жогору орун алышын жана ал 2021-жылдын декабрь айында 8,7 пайызга чейин басаңдай тургандыгын күтүшүүдө. Инфляциянын кыйла жогору деңгээлде орун алышы мүмкүндүгү боюнча тобокелдиктер, анын ичинде АКШнын, ЕСтин жана Улуу Британиянын белорус рублинин курсуна карата чектөө чараларынын жана калыптанып калган өндүрүштүк түзүмдөрдүн белгисиз таасирлеринен улам да олуттуу катары бааланууда. Маанилүү проинфляциялык фактор катары мунайга баанын өсүшү шартында ички рынокто отунга баалардын жогорулашы сакталып турат. Инфляциялык күтүүлөр да Беларусия Республикасында жогору инфляцияга таасирин тийгизип турат: Беларусиянын Улуттук банкынын эсептөөлөрү боюнча 2021-жылдын июнь айында калк тарабынан күтүлүп жаткан инфляция 12 айда 14,7 пайызды түзгөн – 2017-жылдын ноябрь айындагы байкоо башталгандан берки эң жогорку көрсөткүч.

АКШ

1.1.5-график. АКШда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)



Булагы: АКШ Соода министрлиги, АКШнын Эмгек министрлиги, «Блумберг» МА

Кароого алынган мезгил ичинде АКШнын экономикасы пандемиянын кесепеттеринен кийин андан ары калыбына келүүсү уланган.

АКШнын Соода министрлигинин экономикалык анализдөө бюросунун билдирүүсүнө ылайык, АКШнын реалдуу ИДӨсү 2021-жылдын II чейрегинде 2020-жылдын ушул эле мезгилине

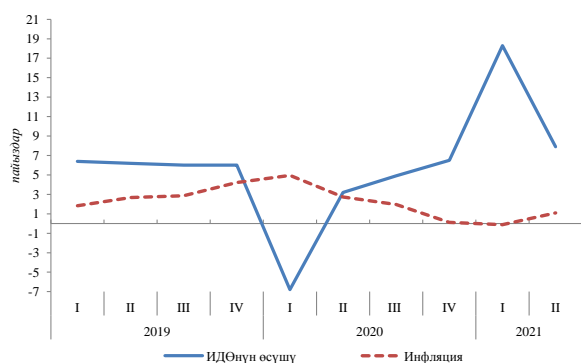
салыштырганда 12,2 пайызга¹ өскөн. Өсүш ар башка тармактарда, анын ичинде транспорт, туристтик, өндүрүштүк жана финансылык эмес кызматтар чөйрөсүндө байкалган. АКШнын ИДӨсүнүн жогорулашы ишканаларды кайталап ачууга жана өкмөттүн COVID-19 пандемиясына байланыштуу чаралардын сакталып турушуна таасирин тийгизген. Кароого алынган мезгилде ишканаларга ссуда жана мамлекеттик жана жергиликтүү бийлик органдарына гранттар түрүндө мамлекеттик жардам төлөөлөрү өскөн, ошол эле учурда тике экономикалык таасир этүү төлөмдөрү сыяктуу үй чарбаларына социалдык төлөмдөр төмөндөгөн.

АКШда жумушсуздук деңгээли төмөндөгөн (2021-жылдын июнь айында көрсөткүч 5,9 пайызды түзгөн), бирок өлкөдө мурдагыдай эле пандемия башталганга чейинки деңгээлге караганда 7,5 млн жумуш орундарына аз, мында төмөн киреше алган кызматкерлер жана этникалык жана башка азчылык өкүлдөрү кыйла кыйынчылыктарга дуушарланууда.

COVID-19 пандемиясына байланыштуу кыйынчылыктар жана бир катар товарларды сунуштоо көлөмүнүн чектелгендиги АКШда айрым продукциялар жана кызмат көрсөтүү түрлөрүнө баалардын тез жогорулашын шарттаган. Мындан тышкары, өткөн жылы баалардын төмөндөшүнөн улам салыштыруу үчүн базанын төмөн калыптанышына жогору инфляция түрткү берген. Алсак, АКШда инфляция 2021-жылдын июнь айында жылдык мааниде 5,4 пайызга чейин тездеген (бул 2008-жылдын август айынан тартып эң жогорку көрсөткүч), ал эми максаттуу көрсөткүч 2,0 пайызга жакын белгиленген. Тамак-аш азыктарына жана энергия продукцияларына бааны эске албаганда, 2021-жылдын июнь айында жылдык мааниде 4,5 пайызга өскөн – бул 1991-жылдын ноябрь айынан берки эң эле жогору көрсөткүч болуп саналат.

Кытай

1.1.6-график. Кытайда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)



Булагы: Кытай Эл Республикасынын Улуттук статистика бюросу, «Блумберг» МА

жигердүүлүгү да басандаган. Ошого карабастан, бул ай үчүн алынган маалыматтар олуттуу басаңдоодон кооптонуп турган инвесторлорду тынчсыздануудан алыстаткан, анткени июль айынын орто ченинде Кытай Эл Банки экономикага колдоо көрсөтүү үчүн саясатты жеңилдеткендигин билдирген. Жөнгө салуучу финансылык мекемелерге карата милдеттүү камдар боюнча талаптарды төмөндөткөн². Мунун натыйжасында бошотулуп алынган триллион юанга жакын сумма (154,0 млрд АКШ доллары) экономикага колдоо көрсөтүүгө багытталат.

2021-жылдын II-чейрегинде Кытай экономикасынын калыбына келүү арымы өтүп жаткан жылдын алгачкы үч айы ичиндеги деңгээлге салыштырганда басандаган.

Кытай ИДӨсүнүн өсүшү апрель-июнь айларында 7,9 пайызды түзгөн, бул Reuters тарабынан жүргүзүлгөн сурамжылоодо белгиленген экономисттердин болжолдоолорунан төмөн, алар көрсөткүчтү 8,1 пайыз чегинде болжолдошкон. Июнь айында чекене сатуунун жана өнөр жай өндүрүш көлөмүнүн өсүшү да басандаган, ошондой эле өлкөнүн экономикасына олуттуу салым кошкон турак жай курулуш тармагынын

¹ Алдын ала баа берүү.

² Ченемди төмөндөтүү жөнүндө чечим 15-июлда күчүнө кирген.

Эксперттер кытай экономикасынын калыбына келүү арымы мындан ары басаңдашы мүмкүндүгүн, бирок 2021-жылга белгиленген ИДӨнүн өсүшүн “6 пайыздан жогору”¹ расмий көрсөткүчтөн өйдө болушу ыктымалдыгын болжолдошууда.

Июнь айында Кытайда жылдык инфляция 1,1 пайызга чейин басаңдаган, бул аналитиктердин күтүүлөрүнөн бир аз төмөн болгон. Эксперттер көрсөткүч маанисин 1,2 пайыз деңгээлинде болжолдошууда, мында, май айында Кытай Эл Республикасында жылдык инфляция 1,3 пайызды түзгөн. Июнь айында азык-түлүк товарларына баалар жылдык мааниде 1,7 пайызга төмөндөгөн, ал эми азык-түлүктөн башка товарларга баалар 1,7 пайызга өскөн, керектөө товарларына – 1,1 пайызга, кызмат көрсөтүүлөргө 1,0 пайызга өскөн. Кытайдын социалдык-экономикалык өнүктүрүү планына ылайык 2021-жылы Кытайда инфляциянын максаттуу көрсөткүчү 3,0 пайызды түзөт.

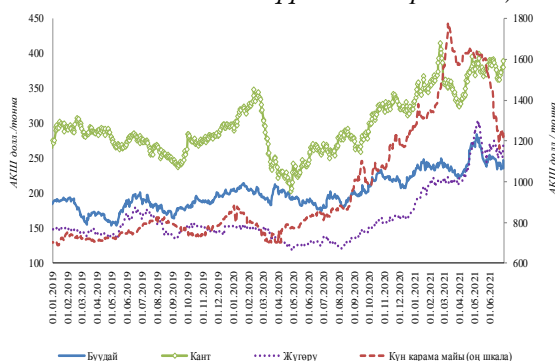
1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору

Тамак-аш азыктарына жана башка чийки зат товарларына баалардын дүйнө жүзү боюнча өсүш тенденциясы Кыргыз Республикасында инфляцияга кыйла таасирин тийгизген. Бирок COVID-19 пандемиясы учурунда биринчи жолу азык-түлүк товарларына дүйнөлүк баалар бир аз төмөндөгөн. Кароого алынган мезгил ичинде мунай рыногунда дүйнөлүк экономиканын калыбына келүүсүнүн алкагында жогору суроо-талап байкалган. Алтын рыногунда дүйнөдө жогору инфляциялык тобокелдиктер шартында баалардын өсүшү белгиленген.

Азык-түлүк рыногу

1.2.1-график. Азык-түлүк товарларына баалардын динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)



Кароого алынган мезгилде дүйнөлүк азык-түлүк рынокторунда баалардын өзгөрүлмө динамикасы байкалган. Азык-түлүк товарларына дүйнөлүк баалар 2020-жылдын ушул эле мезгилиндеги деңгээлден кыйла жогору катталууда. Бирок 2021-жылдын II чейрегинин акырына баалардын төмөндөшү байкалган, бул көпчүлүк экспорттоочу өлкөлөрдө түшүм жыйноо жана рыноктордо сунуштун жогорулашы менен шартталган, бул, албетте, баалардын төмөндөшүнө же алардын

өсүш арымынын басаңдашына алып келет.

Өсүмдүк майына импорттук суроо-талаптын кыскарышы, товардык запастардын көбөйүшү жана ири өндүрүүчү өлкөлөрдө жогору түшүмдүн күтүлүшү күн карама майына баалардын төмөндөшүн шарттаган. Россия Федерациясынын Айыл чарба министрлигинин маалыматы боюнча Россияда 15,9 млн тоннага жакын күн карама жыйналат, бул 2020-жылдагы көрсөткүчкө салыштырганда 2,6 млн тоннага көп (13,3 млн тонна), бул айдоо аянтынын кеңейишинин эсебинен камсыздалат. Мындан тышкары, Украинада күн карамадан жогору түшүм алуу күтүлүүдө. Натыйжада бул дүйнөлүк рынокто да, Россия аймагында да баалардын төмөндөшүнө алып келди.

Кароого алынган мезгилде буудайга жана жүгөрүгө баалар жогорулаган, бирок 2021-2022-жылдарга түшүмдүүлүк жогорулагандыгынын алкагында жана Латын Америка өлкөлөрүндө сунуш көлөмүнүн өсүшүнүн натыйжасында, 2021-жылдын II чейрегинин акырына карата баалар кайра төмөндөгөн.

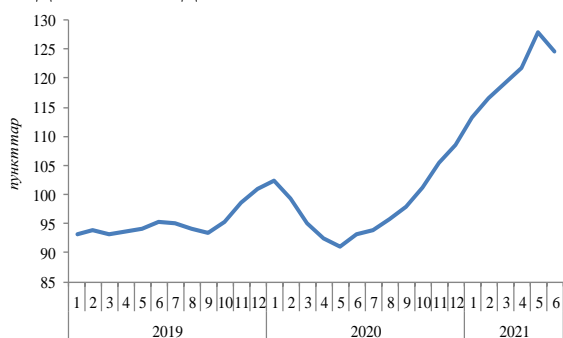
¹ Бүтүндөй Кытай эл өкүлдөрүнүн жыйыны тарабынан жактырылган, 2021-жылга каралган Өлкөнүн экономикасын өнүктүрүү планына ылайык.

2021-жылдын II чейрегинде кантка дүйнөлүк котировкалар жогорулаган. Бул Бразилияда¹ түшүмдүүлүккө карата алгылыксыз аба-ырайынын кесепетинен белгисиздик менен шартталган. Кантка дүйнөлүк котировкалардын жогорулашына ошондой эле мунайга баалардын өсүшү (кант камышын иштетүү менен этанол алынат) жана бразилия реалынын АКШ долларына карата бекемделиши менен шартталган.

Финансылык институттардын аналитиктеринин жана эксперттеринин күтүүлөрү боюнча келечекте азык-түлүк товарларынын баасына түшүм алуу боюнча болжолдоолор, аба-ырайы шарттары, ири керектөөчүлөр тарабынан белгилүү бир азык-түлүк түрлөрүнө суроо-талап жана мунайга баа динамикасы таасирин тийгизет. Субститут товарларына баалар динамикасы, негизги экспорттер өлкөлөрдүн улуттук валюталарынын курсунун динамикасы, ошондой эле белгилүү бир өлкөлөрдө айыл чарбасын жөнгө салуу кошумча факторлор катары кызмат кылат.

Мындан тышкары, импорттер өлкөлөр үчүн тобокелдиктер жогору деңгээлде сакталууда, анткени 2021-жылдын 1-июнунан тартып 28-июнуна чейин ташып жеткирүүгө баалар болжолу менен 20,0 пайызга өскөн, бул алардын 2021-жылдын май айындагы жогору көрсөткүчүнөн 5,0 пайызга жогору.

1.2.2-график. ФАО азык-түлүк баа индексинин динамикасы

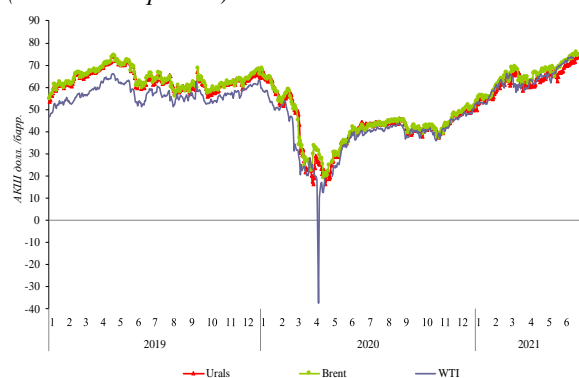


2021-жылдын II чейрегинде ФАО индексинин орточо мааниси 2020-жылдын ушул эле чейрегине салыштырганда 35,4 пайызга жогорулап, 124,8 пайызды түзгөн. Бирок кароого алынган мезгилдин акырына карата, 2021-жылдын июнь айында жыл ичинде биринчи жолу ФАО баалар индекси жакында эле жетишилген он жыл ичиндеги жогору көрсөткүчтөн алыстап, май айындагыга салыштырганда 2,5 пайызга төмөндөгөндүгү катталган, бул, өсүмдүк майына жана дан түрлөрүнө

баалардын төмөндөшү, ошондой эле сүт азыктарына баалардын бир аз төмөндөшү менен шартталган, мында этке жана кантка баалардын өсүшү уланган.

Энергия продукциялар рыногу

1.2.3-график. Мунайга баанын динамикасы (АКШ долларында)



Дүйнө жүзү боюнча көпчүлүк өлкөлөрдө COVID-19 вирусунан чалдыккан адамдардын саны өскөндүгүнө карабастан, отунга карата дүйнөлүк суроо-талап жогорулагандыгынын алкагында 2021-жылдын II чейрегинде мунайга дүйнөлүк котировкалар өскөн.

2021-жылдын II чейрегинде Brent маркасындагы мунайга орточо баа буга чейинки чейрекке салыштырганда 12,7 пайызга жогорулап, баррелине 69,1 АКШ долларын түзгөн (өткөн жылдын ушул эле мезгилине

салыштырганда баа 106,9 пайызга өскөн).

Мунайга дүйнөлүк баалардын өзгөрүп туруусу, 2021-жылдын июнь айынын акырында ОПЕК+ альянсы ичинде келип чыккан карама-каршылыктардын алкагында

¹ Бразилия — дүйнөлүк рынокко кант камышын сунуштаган ири сунуштоочулардын бири.

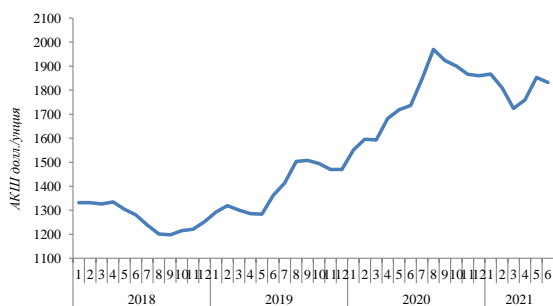
дароо күч алган, мында энергия продукцияларына суроо-талаптын өсүшүнүн күтүлүшү жана дүйнөлүк экономиканын калыбына келишинин сакталып турушу мунай рыногунда атаандаштыкты колдоого алып турган. Кароого алынган мезгилдин акырына котировкалар АКШда мунай запасынын төмөндөшүнөн улам жана Сауд Аравия тарабынан чыгаруу баалары жогорулагандыктан баррелине 70,0-74,0 АКШ доллары деңгээлде орун алып турган.

Эл аралык энергетика агенттиги (мындан ары - ЭЭА) 2021-жылга карата мунайга дүйнөлүк суроо-талап боюнча болжолдоону сактап турган жана мурдагыдай эле анын суткасына 5,4 млн баррелге – орточо алганда суткасына 96,4 млн баррелге чейин өсүшүн күтүүдө. 2022-жылы дүйнөлүк суроо-талап суткасына 3,0 млн баррелге өсүшү мүмкүн. ЭЭА, дүйнөдө туруктуу экономикалык өсүш, эмдөө чараларынын артышы жана чектөө чараларынын жеңилдетилиши 2021-жылдын акырына чейин мунайга дүйнө жүзү боюнча жогору суроо-талапты шарттайт деп баа берүүдө. Бирок коронавирус пандемиясына байланыштуу жагдайды эске алганда болжолдоо начарлашы мүмкүн.

Bank of America аналитиктери суроо-талаптын калыбына келишинин негизинде 2021-жылга карата мунайга баа болжолдоолорун баррелине 60,0 АКШ долларынан 70,0 АКШ долларына чейин жогорулаткан, бул, дүйнө жүзүндө коронавирустан эмдөө процессине түрткү берген. 2022-жылга мунайга бааны болжолдоо 15,0 АКШ долларына – баррелине 60,0 АКШ долларынан 75,0 АКШ долларына чейин жогорулатылган жана банк аналитиктери 2023-жылы мунайга бааны баррелине 65,0 АКШ доллары деңгээлинде күтүшүүдө.

Алтын рыногу

1.2.4-график. Алтынга баа динамикасы



Булагы: «Блумберг» МА

Кароого алынган мезгил ичинде алтын рыногунда котировкалардын өсүшү байкалган. Алтын инфляциялык тобокелдиктерди хеджирлөө инструменти катары пайдаланылган. Жаңы коронавирус штаммдары жайылып жаткандыктан жана инфляциялык басым күч алып жаткандыктан экономиканын калыбына келиши кыйынчылыктарга дуушарланып, бул алтынга баанын өсүшүн шарттаган.

Алсак, 2021-жылдын II чейрегинде алтынга баа 3,7 пайызга өсүп, мезгилдин акырына трой унциясы үчүн 1770,1 АКШ долларын түзгөн. АКШнын мамлекеттик облигациялар кирешелүүлүгүнүн төмөндөшү жана АКШ долларынын курсунун начарлашы котировкаларга таасирин тийгизген. 2021-жылдын июнь айында алтынга котировкалардын бир аз төмөндөшү АКШ ФРСнын эсептик ченди мурда күтүлгөндөн эртерээк жогорулатыла тургандыгы жөнүндө билдирүүсүнөн улам байкалган. Экономикага түрткү берүү чараларынын токтотулушу алтын котировкасына басым жасоо менен доллардын курсунун бекемделишине алып келиши ыктымал.

Алтын боюнча дүйнөлүк кеңештин (WGC) маалыматына ылайык, 2021-жылдын II чейрегинде дүйнө жүзүнүн ар кайсы өлкөлөрүнүн борбордук банктары өз алтын валюталык камдарын толуктоо менен алтынды жигердүү сатып алышкан. Жөнгө салуучулардын негизги максаты катары өсүп жаткан инфляциядан сактануу, ошондой эле өз эл аралык камдарын диверсификациялоо саналган.

Мындан тышкары WGC, 2021-жылдын II чейрегинде алтынга суроо-талап гана эмес, сунуштоо көлөмү да – 13,0 пайызга, 1172 тоннага чейин, негизинен, өндүрүү көлөмүнүн өсүшүнүн эсебинен жогорулаган.

Алтын наркына таасирин тийгизген негизги фактор катары, мурдагыдай эле, дүйнөнүн жөнгө салуучуларынын саясаты саналат. Эгерде инфляциянын өсүшүнөн улам ал катуулатыла турган болсо, баалар төмөндөп кетиши ыктымал.

АКШнын ФРСнын активдерди сатып алууну кыскартуу жана пайыздык чендерди жогорулатуу боюнча пландарын такташтыруу алтын котировкаларынын динамикасын аныктаган негизги фактордон болот.

2-глава. Макроэкономикалык өнүгүү

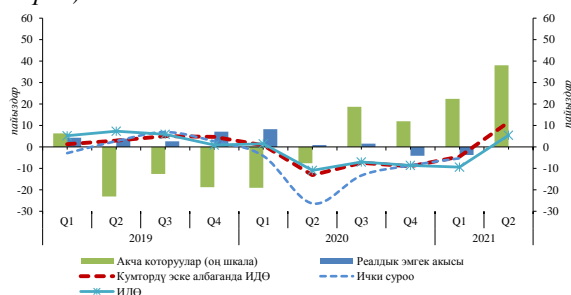
2.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногунда суроо-талап жана сунуш

Кыргыз Республикасында 2021-жылдын биринчи жарымынын жыйынтыгы боюнча экономикалык жигердүүлүктүн бир аз басаңдоо менен акырындап калыбына келүү тенденциясы белгиленген. Ички суроо-талап динамикасы калыбына келүүдө, бирок пандемияга чейинки деңгээлге жете элек. Өлкөгө акча каражаттарын которуулар алгылыктуу тенденцияга ээ болгон. “Кумтөр” алтын кенин казып алуу ишканаларына продукцияны чыгаруу көлөмүнүн кыскарышы 2021-жылдын алгачкы алты айынын жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасында ички дүң өнүмдүн төмөндөөсүн шарттаган.

Мында, өлкөнүн экономикасында пандемиянын терс кесепеттеринин сакталып турушунан жана COVID-19 жаңы штаммдары келип чыгышы мүмкүндүгү тобокелдиктерин эске алуу менен белгисиздик сакталып турат.

Суроо-талап

2.1.1-график. Ички суроо-талаптын жана акча которуулардын динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)



Булагы: Кыргыз Республикасынын УСК, эсептөөлөр: Улуттук банк

2021-жылдын январь-июнь айларында Кыргыз Республикасынын экономикасында ар тараптуу калыбына келүү байкалган, ал кароого алынган мезгилдин акырына басаңдаган. I-жарым жыл жыйынтыгы боюнча өлкөнүн экономикасынын төмөндөшү өтүп жаткан жылдын январь-май айларында (-)1,6 пайыздан кийин 2020-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда (-)1,7 пайыз деңгээлинде белгиленген.

Мында, “Кумтөрдү” эске албаганда, ИДӨнүн өсүш арымы 2021-

жылдын II-чейрегинде өтүп жаткан жылдын I-чейрегиндеги (-)4,5 пайыздан кийин 11,6 пайызга жетүү менен алгылыктуу мааниге ээ болгон, жана алгачкы алты айдын жыйынтыгы боюнча 3,7 пайызды түзгөн.

Ошол эле учурда ички суроо-талап жай арымда калыбына келүүдө, бирок пандемияга чейинки деңгээлге жете элек. 2021-жылдын I-чейрегинин алдын ала жыйынтыгы боюнча ички суроо-талап¹ 2020-жылдын IV чейрегиндеги (-)8,6 пайыздан (-)5,3 пайызга чейин жогорулаган (2020-жылдын I-чейрегинде 4,2 пайызга төмөндөгөн). Ички суроо-талаптын калыбына келиши өзгөчө акча которуулардын өсүшүнө байланыштуу болгон (2021-жылдын I-чейрегинде +22,4 пайыз). 2021-жылдын башталышынан тартып которуу системалары аркылуу ишке ашырылуучу жеке адамдардын доллар эквивалентинде акча которууларынын таза агымы I жарым жылдыкта 2020-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 31,1 пайызга өскөн.

2021-жылдын I-жарымынын жыйынтыгы боюнча бир кызматкердин орточо айлык номиналдык эмгек акысы² 2020-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 7,8 пайызга өсүү менен 19,4 миң сомду түзгөн. Орточо айлык эмгек акынын өсүш арымы транспорт иши жана жүктөрдү сактоо (28,1 пайыз), маалымат жана байланыш (18,3 пайыз), ошондой эле кесиптик, илимий жана техникалык ишкердик (15,3 пайыз)

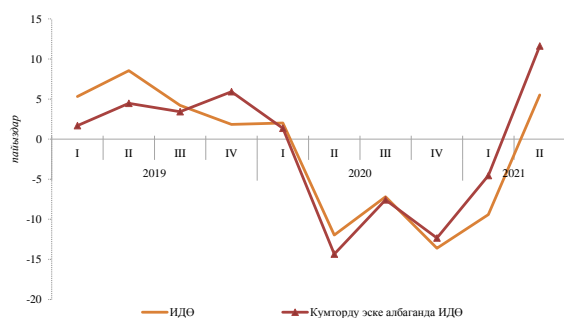
¹ Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин маалыматы боюнча. Актуалдуу маалыматтын жоктугунан буга чейинки мезгилге шилтеме келтирилген.

² Бүтүндөй республика боюнча чакан ишканаларды эске албаганда.

сыяктуу чөйрөлөрдө кыйла жогорулагандыгы белгиленген. Мында, 2021-жылдын январь-июнь айларында 2020-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда реалдуу эмгек акынын төмөндөшү (-)2,6 пайызды түзгөн.

2.1.2-график. ИДӨ динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)



Булагы: КР УСК, эсептөөлөр: Улуттук банк

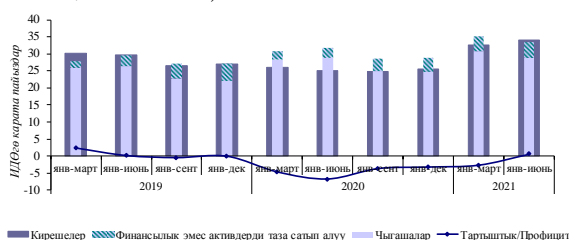
курулуш көлөмү 14,2 пайызга азайган.

Мамлекеттик финансы сектору

2021-жылдын январь-июнь айларынын жыйынтыгы боюнча мамлекеттик бюджет профицити 1,4 млрд сомду же ИДӨгө карата 0,5 пайызды түзгөн (2020-жылдын ушул эле мезгилинде бюджет тартыштыгы 16,6 млрд сом же ИДӨгө карата 6,8 пайыз өлчөмүндө түптөлгөн). Мамлекеттик бюджеттин баштапкы профицити¹ 6,3 млрд сом же ИДӨгө карата 2,3 пайыз өлчөмүндө калыптанган.

2.1.3-график. Мамлекеттик бюджеттин аткарылышы

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтом)



Булагы: Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы, Улуттук банк

жараша 15,5 жана 0,3 п.п. өлчөмүндө алгылыктуу салым кошкон.

Операциялык ишкердикке мамлекеттик бюджет чыгашалары жылдык мааниде 11,7 пайызга же 8,2 млрд сомго жогорулоо менен 78,0 млрд сомду же ИДӨгө карата 28,8 пайызды түзгөн. Экономикалык классификация боюнча чыгашалар түзүмүндө, «башка чыгашалар» статьясын эске албаганда, дээрлик бардык статьялар боюнча чыгашалардын өсүшү байкалган. Экономикалык классификация боюнча чыгашалар түзүмүнүн өзгөрүшү эмгек акылардын, субсидиялардын жана социалдык жөлөк пулдардын өсүшүнө, ошондой эле 2021-жылдын январь айынан тартып «атайы эсептен»²

Экономиканын төмөндөшү негизинен өнөр жай жана курулуш тармактарында өндүрүш көлөмүнүн төмөндөшү менен шартталган.

Өнөр жай секторунда терс динамика «Кумтөр» алтын кенин казып алуу ишканасында териштирүү ишин жүргүзүүдөн улам өндүрүш көрсөткүчтөрүнө байланыштуу түптөлгөн.

Кароого алынган мезгил ичинде негизги капиталга инвестицияларды өздөштүрүү деңгээли төмөндөгөндүктөн

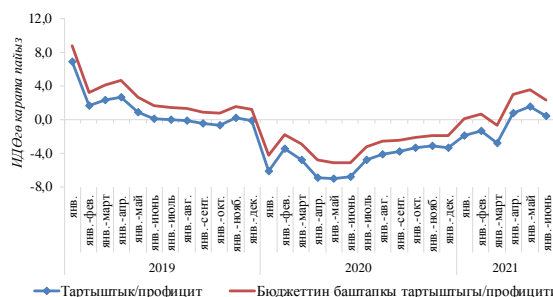
Операциялык ишкердиктен мамлекеттик бюджет кирешелери 2020-жылдын январь-июнь айларына салыштырганда 52,5 пайызга же 31,7 млрд сомго көбөйүп, 92,0 млрд сомду же ИДӨгө карата 34,0 пайызды түзгөн. Күндөлүк кирешелер түзүмүндө жогору салыштырма салмакты ээлеген салыктык түшүүлөр (72,2 пайыз) 36,7 п.п. өлчөмүндө бюджет кирешесинин өсүшүнө кыйла алгылыктуу салым кошкон. Салыктык эмес кирешелер жана расмий трансферттер да тиешелүүлүгүнө

¹ Баштапкы тартыштык/профицит – мамлекеттик карызды тейлөө боюнча пайыздык төлөмдөр суммасын эске алуусуз мамлекеттик бюджет кирешелеринин мамлекеттик бюджет чыгашаларынан артышы.

² Атайын эсептер - төмөнкү түрдө түшүүлөр эске алынган эсептер: а) акы төлөнүүчү мамлекеттик жана муниципалдык кызматтарды көрсөтүү; б) демөөрчүлүк жардам жана ыктыярдуу төгүмдөр; в) камкордук төгүмдөрү; г) кайрымдуулук же гранттык жардам; д) биргелешкен илимий-изилдөө иштери үчүн эл аралык институттардан чегерүүлөр; е) өз өндүрүшүнүн товарларын сатуудан түшкөн каражаттар.

чыгашаларды тиешелүү чыгаша статьялары (эмгекке төлөөлөр, субсидиялар, социалдык жөлөк пулдар ж.б.) боюнча классификациялоого байланыштуу болгон. Функционалдык классификациялоо боюнча чыгашалар түзүмүндө чыгашалардын өсүшүнө мамлекеттик кызматка, экономика маселелерине, билим берүүгө жана турак жай-коммуналдык кызмат көрсөтүүлөргө кеткен чыгашалар көбүрөөк салым кошкон.

2.1.4-график. Бюджеттин тартыштыгы (өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтолмо)



Булагы: Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы, Улуттук банк

Инвестициялар

2.1.1-таблица. Каржылоо булактары боюнча негизги капиталга инвестициялар (млн сом, пайыздар)

	январь-июнь			
	2020-ж	2021-ж	2020-ж	2021-ж
	млн. сом		үлүшү, пайыздар	
Барыгы	42 362,4	37 656,7	100,0	100,0
Ички инвестициялар	32 019,6	31 111,6	75,6	82,6
Республикалык бюджет (өзгөчө кардарга кеткен каражаттары кошо алганда)	980,9	1 328,9	2,3	3,5
Жергиликтүү бюджет	213,3	345,5	0,5	0,9
Ишканалар жана уюмдар каражаттары	16 054,7	13 984,8	37,9	37,1
Банктын кредити	311,2	483,6	0,8	1,3
Калктын каражаттары (КР резидентинин кайыр-садага каражаттары кошо алганда)	14 459,5	14 968,8	34,1	39,8
Тышкы инвестициялар	10 342,8	6 545,1	24,4	17,4
Чет өлкө кредити	6 087,8	4 896,3	14,4	13,0
Тикс чет өлкө инвестициялары	2 610,3	620,8	6,1	1,7
Чет өлкө гранттары жана гуманитардык жардам	1 644,7	1 028,0	3,9	2,7

Булагы: КР УСК

сыяктуу тармактардан тышкары, экономикалык иштин көптөгөн түрлөрүнүн объектилерин куруу ишинде байкалган.

2021-жылдын I жарым жылдыгынын жыйынтыгында ички (-3,6 пайыз) жана тышкы (1,6 эсе) каржылоо булактары эсебинен негизги капиталга инвестициялардын көлөмү кыскаргандыгы белгиленген. Мында, жергиликтүү бюджеттен каржыланган инвестициялар 1,6 эсе, республикалык бюджеттен - 1,3 эсе, банктардын кредиттери - 1,5 эсе көбөйгөн.

Сунуш

Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин алдын ала маалыматтары боюнча, ИДӨнүн номиналдуу көлөмү 2021-жылдын январь-июнь айларында 2020-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда реалдуу мааниде 1,7 пайызга төмөндөп, 270,7 млрд сомду түзгөн (такталган маалыматтар боюнча 2020-жылдын январь-июнь айларында төмөндөө 5,6 пайызды түзгөн).

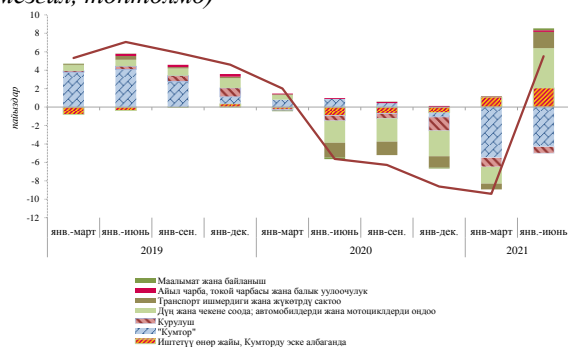
Финансылык эмес активдерди сатып алуу боюнча операцияларга бюджеттик каражаттардын таза агылып чыгышы (төмөнкү топтордогу операцияларды камтыган: негизги фонддор, запастар, жер) 2020-жылдын январь-июнь айларына салыштырганда 1,8 эсе же 5,6 млрд сомго көбөйүп, 12,6 млрд сомду же ИДӨгө карата 4,7 пайызды түзгөн. Капиталдык чыгашалардын негизги үлүшү имараттарды жана курулмаларды сатып алууга туура келет.

Негизги капиталга инвестициялардын өздөштүрүү деңгээли 2021-жылдын январь-июнь айларында 2020-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 11,8 пайызга төмөндөгөн.

Негизги капиталга инвестициялардын көлөмүнүн төмөндөшү, айыл чарбасы, токой чарбасы жана балык уулоо, электр энергиясы, газ, буу жана аба менен камсыздоо (жабдуу), маалымат жана байланыш ж.б. ушул

2.1.5-график. Негизги тармактардын ИДӨнүн өсүшүнө салымы

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтолмо)



Булагы: КР УСК, эсептөөлөр: Улуттук банк

мезгилине салыштырганда өнөр жай өндүрүшүнүн көлөмүнүн 11,7 пайызга төмөндөшү фармацевтикалык продукциянын (36,5 пайызга), негизги металлдардын жана даяр металл буюмдарынын, ошондой эле химиялык продукциянын (31,2 пайызга) төмөндөшүнө байланыштуу болгон.

Мында, 2020-жылдын январь-июль айларынан бери биринчи жолу пайдалуу кендерди казып алуу таш көмүрдү жана күрөң көмүрдү (лигнит) казып алуунун 41,9 пайызга, башка пайдалуу кендерди - 36,1 пайызга, ошондой эле металл кендерин казып алуу - 0,9 пайызга өсүшүнүн эсебинен отчеттук мезгилде 2,1 пайызды түзүп, оң жагында катталган.

2021-жылдын январь-июнь айларында айыл чарба продукциясынын дүң чыгарылышынын 2020-жылдын тиешелүү мезгилинин көрсөткүчүнө салыштырганда 1,3 пайызга өсүшү мал чарба продукциясын өндүрүүнүн көбөйүшү менен шартталган.

ИДӨнүн дефлятору 13,9 пайыз өлчөмүндө оң калыптанган, бул 2020-жылдын январь-июнь айларына караганда 9,6 пайыздык пунктка жогору (2020-жылдын январь-март айларында дефлятор 4,3 пайыз өлчөмүндө оң түптөлгөн).

2.2. Тышкы сектор¹

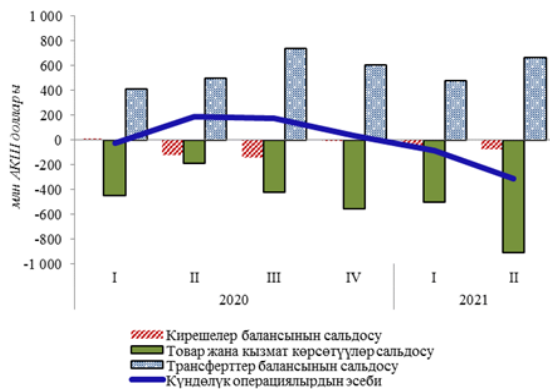
2021-жылдын II чейрегинде күндөлүк операциялар эсеби күндөлүк трансферттердин таза агылып кирүү көлөмүнүн өсүшүнүн негизинде товарлар соодасынын терс балансынын көбөйүшү таасиринен улам түптөлгөн.

Экономиканын төмөндөшүнө терс салым өнөр жай (-2,9 п.п.), курулуш (-0,9 п.п.) жана продуктыларга таза салыктар (-0,2 п.п.) сыяктуу экономиканын секторлорунда белгиленген. Ошону менен бирге 2020-жылдын январь-июль айларында алгачкы жолу кен байлыктарды казып алуу жагында 0,04 п.п. өлчөмүндө бир аз салым байкалган. Айыл чарбасы өтүп жаткан жылдын I-чейрегиндегидей сыяктуу эле, ИДӨнүн өсүшүнө (+0,1 п.п.) бир аз оң динамикадагы салымын сактап турган.

Өтүп жаткан жылдын I-жарым жылдыгында 2020-жылдын тиешелүү

¹ Улуттук банктын кошумча баа берүүлөрүн эске алганда, алдын ала жана болжолдуу маалыматтар боюнча. Салыштыруу мезгили – өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек.

2.2.1-график. Күндөлүк операциялар эсеби



Эскертүү: Алдын ала жана болжолдуу маалыматтар боюнча

2.2.1-таблица. Кыргыз Республикасынын соода тендеми²

(млн АКШ доллары)

	2018	2019	2020	2019 II ч.	2020 * II ч.	Өзг-үү %	Өзг-үү млн долл.
Соода тендеми	-3 033,8	-2 626,0	-1 439,7	-124,0	-830,2	569,5	-706,2
Экспорт (ФОБ)	1 916,0	2 042,9	2 015,8	522,4	479,2	-8,3	-43,1
Алтын	664,2	832,9	987,0	325,2	94,6	-70,9	-230,5
Импорт (ФОБ)	4 949,9	4 669,0	3 455,6	646,4	1 309,4	102,6	663,1
Мунайпродуктылар	809,6	627,2	476,6	98,7	174,0	76,4	75,3

*Алдын ала маалымат.

Товарлардын импорту (ФОБ баасында) 2021-жылдын II чейрегинде 2,0 эсе көбөйүү менен 1 309,4 млн АКШ долларын түзгөн. Импорттун нарктык көлөмү көбүнчө баанын өсүү факторунан улам өскөн. Кийим-кече, чоюн жана болот, жасалма текстилдик материалдардан токулган кездемелер, жеңил автоунаалар жана адамдарды ташууга каралган транспорттук каражаттар, бут кийимдер сыяктуу товарлардын импорттук түшүү көлөмүнүн көбөйүшү байкалган. Импорт, энергия продукцияларын эске албаганда, 1 135,5 млн АКШ доллар деңгээлинде калыптанган, бул 2020-жылдын II чейрегиндеги деңгээлден 2,1 эсе жогору.

Отчеттук мезгил ичинде товарлардын экспорту (ФОБ баасында) 8,3 пайызга кыскарып, 479,2 млн АКШ долларын түзгөн. Баалуу металл кендерин жана концентраттарын, майларды, башка тоң майларды, сүттөн алынган майларды жана башка товарларды берүү көлөмүнүн азаюусу байкалган. Мында тапталган жана жылмаланган айнекти, кийим-кече, металл сыныктарын жана баалуу эмес түстүү металлдардын калдыктарын ташып чыгаруу көлөмүнүн көбөйүшү байкалган.

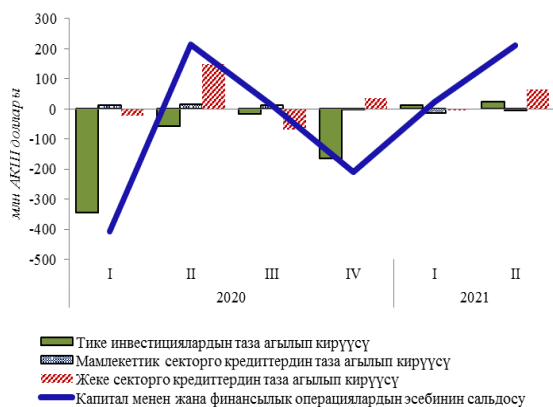
Отчеттук мезгилде күндөлүк трансферттердин таза агылып кирүүсү келип түшкөн жеке трансферттердин көлөмүнүн көбөйүшүнүн эсебинен 2020-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырмалуу көбөйгөн. Жеке трансферттердин таза агылып кирүүсү 39,5 пайызга көбөйүп, 659,4 млн АКШ долларын түзгөн. Отчеттук чейректе кызмат балансынын тартыштыгы 76,6 млн АКШ долларына бааланган, ал эми “кирешелер” статьясы боюнча терс сальдо 72,8 млн АКШ долларында күтүлүүдө.

¹ ИДӨгө карата катыштын көрсөткүчтөрү акыркы төрт чейректи камтыган өзгөрүлмөлүү жылдык маалыматтардын негизинде эсептелген.

² Тышкы соода боюнча көрсөткүчтөр Улуттук статистика комитетинин ЕАЭБ өлкөлөрү менен өз ара соода жүргүзүүгө тандалма изилдөө жүргүзүү боюнча кошумча баа берүүлөрүн жана Улуттук банктын экспорт боюнча кошумча баа берүүлөрүн эске алуу менен келтирилген.

Улуттук банктын алдын ала болжолдуу баа берүүлөрүнө ылайык, 2021-жылдын II чейрегинде күндөлүк эсептин тартыштыгы 212,5 млн АКШ доллары өлчөмүндөгү капитал менен операциялар жана финансылык операциялар эсеби боюнча капиталдын таза агылып кирүү көлөмү менен коштолот. Капитал менен операциялар эсеби 55,6 млн АКШ доллар өлчөмүндө оң сальдосунда калыптанат, финансылык эсеп боюнча оң баланс 156,8 млн АКШ долларында күтүлүүдө.

2.2.2-график. Капитал менен операциялар жана финансылык операциялар эсеби



Тике инвестициялардын таза агылып кирүүсү 24,4 млн АКШ доллары деңгээлинде болжолдонууда, ошол эле учурда өткөн жылдын тиешелүү мезгилинде таза агылып чыгуу байкалган. Отчеттук чейректе “башка инвестициялар” статьясынын сальдосу 132,5 млн АКШ доллары өлчөмүндө оң түптөлгөн, бул өткөн жылдын тиешелүү көрсөткүчүнөн кыйла аз.

Ошентип, 2021-жылдын II чейрегинин жыйынтыгында Кыргыз Республикасынын төлөм тендеми 112,2 млн АКШ долларында оң сальдодо калыптанган.

Сомдун реалдуу жана номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекстери

2.2.2-таблица. Алмашуу курсу боюнча негизги көрсөткүчтөр

	жыл (ор.)			ай өткөн жылдын башына карата (айдын акырына)		
	2019 (ор.) (январь-декабрь)	2020 (ор.)* (январь-декабрь)	%	2020-ж. декабрь	2021-ж. июнь *	%
РЭАК	115,7	115,7	0,0	112,8	117,4	4,1
НЭАК	122,5	122,7	0,1	116,8	119,2	2,1
РЭАК кытай юанына карата	84,5	79,2	-6,3	73,0	75,4	3,2
НЭАК кытай юанына карата	67,1	60,8	-9,3	53,3	51,5	-3,3
РЭАК еврого карата	108,2	101,7	-6,0	93,5	96,5	3,2
НЭАК еврого карата	78,0	69,5	-10,9	60,2	59,8	-0,6
РЭАК каз. тенгесине карата	141,7	137,4	-3,0	132,7	136,7	3,0
НЭАК каз. тенгесине карата	171,0	166,7	-2,5	157,3	157,9	0,4
РЭАК орус рублине карата	122,0	125,8	3,1	123,8	123,5	-0,3
НЭАК орус рублине карата	140,4	141,0	0,4	134,4	130,1	-3,2
РЭАК түрк лирасына карата	165,8	174,3	5,1	176,8	191,1	8,1
НЭАК түрк лирасына карата	247,6	275,3	11,2	284,0	310,0	9,1
РЭАК АКШ долларына карата	87,6	83,1	-5,2	80,7	82,1	1,7
НЭАК АКШ долларына карата	65,8	59,6	-9,5	55,1	54,4	-1,2

* алдын-ала маалымат
 ↓ – сомдун нарксызданышы, атаандаштыкка жөндөмдүүлүктүн жаакыруусу
 ↑ – сомдун бекемдешши, атаандаштыкка жөндөмдүүлүктүн начарлоосу

шартталган¹. Муну менен катар, кыргыз сомунун орус рублине карата 3,2 пайызга, АКШ долларына – 1,2 пайызга, еврого карата 0,6 пайызга жана кытай юанына - 3,3 пайызга нарксызданышы байкалган.

Кыргызстанда НЭАК индексинин бекемделиши жана инфляциянын кыйла жогору деңгээли² реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун (РЭАК) индексинин өсүшүн шарттаган, ал 2020-жылдын декабрынан тартып 4,1 пайызга көбөйүп, 2021-жылдын июнь айынын акырында 117,4 өлчөмүндө түптөлгөн.

² Кыргыз Республикасында инфляция 2021-жылдын II чейрегинде 7,4 пайыз деңгээлинде түптөлгөн, ошол эле учурда соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө инфляциянын орточо деңгээли алдын ала эсептөөлөр боюнча 5,3 пайызды түзгөн.

3-глава. Акча-кредит саясаты

3.1. Акча-кредит саясатын ишке ашыруу

Глобалдуу финансы рынокторунда суроо-талаптын кыйла тез калыбына келиши жана дүйнөлүк рыноктордо жана ЕАЭБ өлкөлөрүндө азык-түлүк товарларына баанын тынымсыз кымбатташы Кыргыз Республикасында инфляциялык тобокелдиктердин сакталышынын негизги себептери болуп саналат.

Мындай шарттарда Улуттук банк 2021-жылдын II чейрегинде инфляциянын монетардык таасирин чектөөгө багытталган акча-кредит саясатынын мурдагы багытын карманууну уланткан. Отчеттук чейректе Улуттук банктын пайыздык саясаты негизги чендин 6,50 пайызга чейин жогорулашы менен катуулаган.

Акча-кредит саясатынын тактикалык чаралары 2021-жылдын I чейрегине салыштырмалуу банк тутумунда үстөк ликвиддүүлүктүн төмөндөшүнүн шартында иштеп жаткан акча рыногунун катышуучуларынын жүрүм-турумун эске алуу менен кайра каралган.

Ички валюта рыногу рыноктун катышуучуларынын ортосунда чет өлкө валютасына суроо-талаптын жана сунуштун салыштырмалуу балансынан улам бир чейрек мурунку мезгилге караганда кыйла аз активдүү болгон. Алмашуу курсунун кескин өзгөрүүсүн текшилөө максатында валюталык интервенциялар Улуттук банк тарабынан апрель айында жүргүзүлгөн, ал эми Улуттук банк 2021-жылдын II чейрегининин көбүндө валюта рыногуна катышкан эмес.

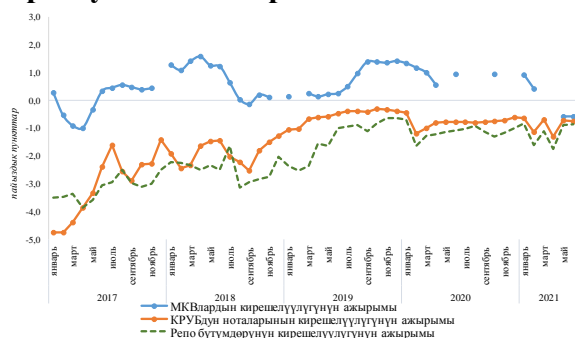
Банк тутумунда үстөк ликвиддүүлүктүн төмөндөшүнүн шартында кыска мөөнөттүү сомдук ликвиддүүлүккө суроо-талаптын олуттуу өсүшү байкалган, бул банктар аралык кредит жана валюта рынокторунун кыска сегментинде операциялар көлөмүнүн олуттуу өсүшүнө алып келген. Жалпысынан алганда, акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери жогорулоо динамикасын улантып, негизинен Улуттук банк тарабынан белгиленген пайыздык чендин чегинде негизги ченге жакын калыптанган.

Улуттук банктын пайыздык саясаты

2021-жылдын апрель айынын акырында, ушул жылы экинчи жолу, Улуттук банктын негизги чендери өлкөдөгү инфляциялык процесстердин күчөшүнүн жана орто мөөнөттүү мезгилге инфляциянын баа берүүлөрүнүн алкагында кайра каралган. Тактап айтканда, Улуттук банк Башкармасынын чечими менен эсептик чен өлчөмү инфляциялык басымдарды, анын ичинде дүйнөлүк азык-түлүк рынокторунда баалардын жогорулашынын таасирин чектөө максатында 100 базистик пунктка, 6,50 пайызга чейин жогорулатылган.

Негизги чендин өзгөрүшүнөн кийин пайыздык чендин чектери жөнгө салынган: “овернайт” депозиттери боюнча чен 3,25тен 4,25 пайызга, “овернайт” кредиттери боюнча чен 6,00дөн 7,00 пайызга чейин жогорулатылган.

3.1.1-график. Акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери менен негизги чен ортосундагы ажырым

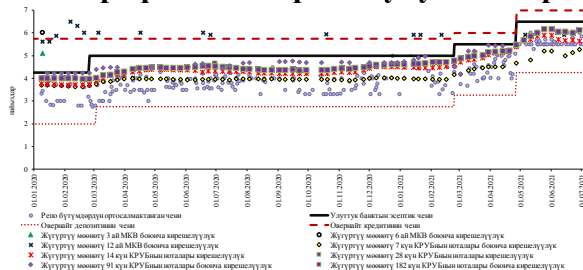


Улуттук банк тарабынан үстүбүздөгү жылы жүргүзүлгөн пайыздык саясаттын алкагында акча рыногунда кыска мөөнөттүү чендердин өсүшүнүн жалпы тенденциясынын уланышында, кыска мөөнөттүү чендер менен Улуттук банктын негизги чени ортосундагы ажырым жалпысынан өткөн чейректин деңгээлинде калган, мында негизги чендин 100 базистик пунктка, 6,5 пайызга чейин өсүшүнүн таасири менен апрелдин

аягында спрэдин убактылуу көбөйүшү эске алынган эмес.

Үчүнчү чейрек катары менен Улуттук банктын эсептик ченине карата банктар аралык кредит рыногунун репо-операциялары боюнча чендин орточо спреди (-)1,18 пайыздык пунктту түзүү менен дээрлик өзгөрүлгөн эмес. Мында, Улуттук банктын ноталарынын эсептик ченге карата кирешелүүлүгүнүн орточо спреди (+0,1 пайыздык пунктка) бир аз жогору болуп, (-)0,9 пайыздык пунктту түзгөн.

3.1.2-график. Акча рыногунун чендери



2021-жылдын II чейрегинде акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери Улуттук банктын негизги чендеринин, атап айтканда банктар аралык кредит рыногунда жана Улуттук банктын ноталар рыногунда чендер өскөндүгү түрүндө акча-кредит шарттарынын катуулашуусунун уланышына таасир эткен.

Мындай шарттарда акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери негизги ченге жакын бойдон кала берген, ошол эле учурда алардын таралышынын диапазонунун кыскарышы байкалган. Мында, чендер Улуттук банк тарабынан белгиленген пайыздык чендин чегинде өзгөрүүнү уланткан.

Талдоого алынып жаткан мезгилде Улуттук банктын ноталар рыногунун катышуучулары анчалык жигердүү болгон эмес. Жигердүүлүктүн төмөндөшү катышуучулардын санынын (аукционго орточо бдан 4кө чейин) азайышы менен да, Улуттук банктын ноталар аукциондорунда суроо-талаптын жана сунуштун көлөмүнүн азайышы менен да мүнөздөлгөн (II чейректе суроо-талап сунуштун көлөмүнөн 98,6 пайызды¹, ал эми I чейректе сунуштун кыйла чоң көлөмү менен 102,3 пайызды түзгөн). Бирок, пайыздык саясаттын катуулашынан улам, Улуттук банктын бардык мөөнөттөгү ноталарынын кирешелүүлүгү жогорулоо динамикасын көрсөткөн. Ноталардын орточо алынган жалпы кирешелүүлүгү 2021-жылдын I чейрегинде 4,49 пайыздан 2021-жылдын II чейрегинде 5,58 пайызга чейин өскөн (каралып жаткан мезгилдеги жалпы кирешелүүлүк 4,5-6,18 пайыз чегинде өзгөргөн). Мында, мөөнөттүүлүгү боюнча, эң чоң өсүш Улуттук банктын 28 күнгө чейинки жүгүртүү мөөнөтү менен ноталарынын чендеринде, ал эми аз өлчөмдө 91 күндүк ноталарда байкалган.

2021-жылдын II чейрегинде Улуттук банктын ноталарынын аукциондорунда рыноктун катышуучулары 14-күндүк ноталарга артыкчылык берген (суроо-талаптын орточо аукциондук көлөмү сунуштун көлөмүнөн ашып кеткен), ал эми I чейректе 7- жана 28-күндүк ноталар чоң суроо-талапка ээ болгон.

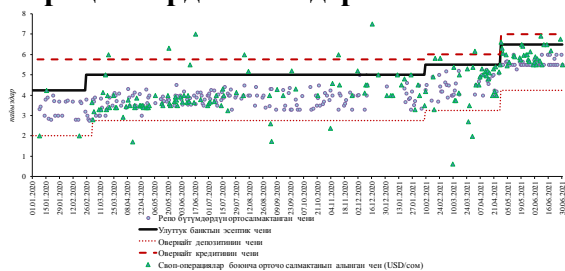
2021-жылдын II чейрегинде, мурдагыдай эле, мамлекеттик баалуу кагаздардын кыска мөөнөттүү сегментинде 12 айлык жүгүртүү мөөнөтү менен МКВлар гана көрсөтүлгөн. Кароого алынып жаткан мезгилде финансы рыногунун катышуучуларынын суроо-талабынын төмөндүгүнөн улам, Кыргыз Республикасынын Экономика жана финансы министрлигинин 12 айлык МКВларды сатуу боюнча 13 аукционунун ичинен эки гана аукцион өткөрүлгөн (акыркы жолу 2021-жылдын 10-июнунда өткөрүлгөн). Эки аукциондо орточо алынган кирешелүүлүк 5,92 пайызды түзүп, Улуттук банктын пайыздык ченинин чегинде орун алган.

Банк секторунда үстөк ликвиддүүлүктүн жалпы деңгээлинин 2021-жылдын II чейрегинде бир аз төмөндөшүнүн шартында, банктар аралык кредит рыногунун катышуучулары операциялардын көлөмүн активдүү түрдө көбөйткөн, келишилген бүтүмдөрдүн туу чокусу 2021-жылдын апрелине туура келген. Коммерциялык

¹ Өткөрүлбөй калган аукциондорду эске алуу менен, анда суроо-талап болгон эмес же суроо-талап бир эле катышуучу тарабынан байкалган.

банктардын кыска мөөнөттүү сомдук ликвиддүүлүккө болгон жогору суроо-талабынан улам, репо-операциялар үстөмдүк кылган, алар негизинен 1-3 күнгө бүтүмдөрдү түзүшкөн (мындай мөөнөттөгү бардык бүтүмдөрдүн салыштырма салмагы келишилген бүтүмдөрдүн жалпы санынын 78 пайызын түзгөн). Карыздык кыска мөөнөттүү ресурстарга суроо-талаптын өсүшүнүн фактору, ошондой эле Улуттук банктын пайыздык саясаты карыз алуу баасынын 4,2 пайыздан (орточо алганда 2021-жылдын I чейреги үчүн) 5,2 пайызга чейин (отчеттук мезгилди орточо алганда) өсүшүн шарттаган.

3.1.3-график. Пайыздык чектин, репо-бүтүмдөрүнүн жана своп-операциялардын чендери

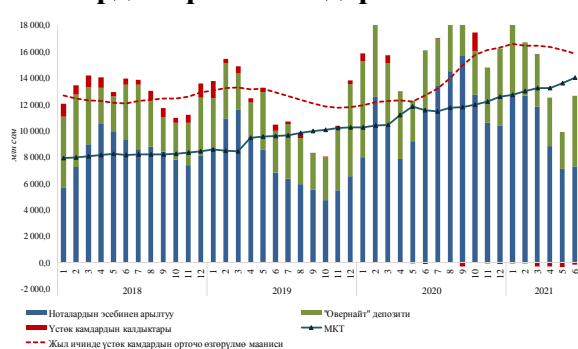


3,6 млрд сом).

2021-жылдын II чейрегинде своп-операциялары боюнча орточо салмактанып алынган чен (АКШ доллары/сом жуп) 5,72 пайызды (2021-жылдын I чейрегинде - 4,76-пайызды) түзгөн, мында, операциялардын орточо алынган мөөнөттүүлүгү 6 күн (I-чейреkte - 20 күн) болгон. Жалпысынан отчеттук мезгилде своп-операциялары боюнча чендер бүтүмдөрдүн мөөнөтүнө жараша 4,0 пайыздан 8,5 пайызга чейин өзгөргөн. Мында, бул операциялар боюнча чендердин жана негизги чендин ортосундагы орточо spread (-)0,78 пайызды түзгөн.

Банк секторунда ликвиддүүлүктү жөнгө салуу

3.1.4-график. Коммерциялык банктардын үстөк камдары



рыногунда чет өлкө валютасын сатуу боюнча операцияларынын эсебинен сом менен алынган ликвиддүүлүктүн көлөмү 3,9 млрд сомго (13,4 млрд сомдон 9,5 млрд сомго чейин) азайган.

Банк тутумунда үстөк ликвиддүүлүктү жогорулатуу үчүн кошумча ооздуктоочу фактор катары коммерциялык банктардын Улуттук банк тарабынан мурда берилген 1,1 млрд сомго кредиттерди төлөө операциялары жана банктардан тышкаркы акчалардын 7,6 млрд сомго өсүшү саналган. Өз кезегинде, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн операциялары банк тутумундагы ликвиддүүлүктү 0,8 млрд сомго бир аз жогорулаткан.

Жалпысынан, каралып жаткан мезгилде банк тутуму үстөк ликвиддүүлүк шартында ишин уланткан. Улуттук банк арылтуу операцияларын жүргүзгөнгө чейин бул

Кароого алынып жаткан мезгилде, репо-операциялары менен катар, коммерциялык банктар үчүн сомдук ликвиддүүлүктү тартуунун негизги булактарынын бири болуп своп (АКШ доллары/сом жуп) шарттарындагы валюта операциялары эсептелет. Коммерциялык банктар тарабынан ички рынокто жүргүзүлгөн своп-операцияларынын чогуу алгандагы көлөмү 11,3 млрд сомду түзгөн (2021-жылдын I чейрегинде –

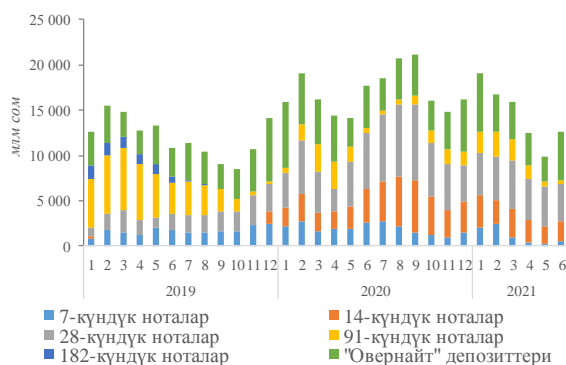
2021-жылдын II чейрегинде үстөк ликвиддүүлүктүн орточо деңгээли мурунку чейрекке караганда төмөн болгон (өтүп жаткан жылдын I чейрегиндеги 17,1 млрд сомго карата 11,4 млрд сом). Белгилей кетсек, 2021-жылдын июнунда банк тутумунда үстөк ликвиддүүлүктүн мурда белгиленген төмөндөөсү жогорулоо жагына бурулган.

Өткөн чейрекке салыштырганда Улуттук банктын 2021-жылдын II чейрегинде банктар аралык валюта

көрсөткүчтүн орточо күндүк көлөмү 11,4 млрд сом деңгээлинде калыптанган, бул өткөн чейректеги көрсөткүчтөн 5,7 млрд сомго төмөн.

Инфляциялык басымды чектөө максатында Улуттук банк ашыкча ликвиддүүлүктү сиңирүү боюнча операцияларды улантууда. 2021-жылдын II чейрегинде Улуттук банктын арылтуу операцияларынын орточо күндүк көлөмү 11,7 млрд сомду түзгөн (I чейректе - 17,2 млрд сом).

3.1.5-график. Арылтуу түзүмү



Улуттук банктын ноталары үстөк ликвиддүүлүктү алуунун негизги инструменти болгон. Отчеттук чейректе жүгүртүүдөгү ноталардын орточо күндүк көлөмү 7,8 млрд сомду түзгөн (2021-жылдын I чейрегинде - 12,3 млрд сом). Мында, 2021-жылдын II чейрегинде Улуттук банктын ноталарынын үлүшү арылтуу операцияларынын түзүмүндө 71,5тен 66,4 пайызга чейин бир аз төмөндөгөн.

Коммерциялык банктардагы ашыкча ресурстардын кыска мөөнөттүүлүгүнөн улам, Улуттук банктын 14 жана 28 күндүк ноталары инвестициялык жактан жагымдуу болгон (бул мөөнөттөгү ноталардын эсебинен арылтуу түзүмүндөгү суммардык үлүш болжолу менен 85,1 пайызды түзгөн, бул өткөн чейрекке караганда 19,3 пайыздык пунктка жогору).

Үстөк ликвиддүүлүк көлөмүнүн жалпы кыскарышы менен бирге, коммерциялык банктар тарабынан “овернайт” депозиттерине бош турган каражаттарын жайгаштыруу көлөмү да кыскарган. Мында ноталарга салыштырмалуу жайгаштыруу көлөмүнүн азыраак азайышынан улам, арылтуунун жалпы түзүмүндө “овернайт” депозиттеринин үлүшү 28,5тен 33,6 пайызга чейин көбөйгөн.

Улуттук банктын кредит саясаты

Акча-кредит шарттарынын катуулашына ылайык, Улуттук банк отчеттук мезгилде кайра каржылоо инструменттери аркылуу узак мөөнөттүү сомдук ликвиддүүлүктү сунуштоо операцияларын чектеген. Аталган чара банк тутумунда үстөк ликвиддүүлүктүн жогорку деңгээлин сактап калуу менен шартталган, ал инфляциялык факторлордун бири катары саналат.

Ошол эле учурда, II чейректе банк тутуму кыска мөөнөттүү ликвиддүүлүккө муктаж болгон. Кыска мөөнөттүү ликвиддүүлүк ажырымдарын жабуу үчүн банктардын демилгеси боюнча колдонулган, туруктуу жөнгө салынган ыкма алкагында банктарга “овернайт” кредиттери берилген, алардын дүң көлөмү 14,2 млрд сомду түзгөн.

Улуттук банктын валюта саясаты

2021-жылдын II чейрегинде, ошондой эле ушул жылдын башында сомдун АКШ долларына карата алмашуу курсу салыштырмалуу туруктуу динамиканы көрсөткөн. Отчеттук мезгилдин башталышында гана ички валюта рыногунда тышкы экономикалык шарттардын таасиринин алкагында чет өлкө валютасына суроо-талаптын анын сунушуна караганда өсүшү байкалган.

Кабыл алынган өзгөрүлмөлүү алмашуу курсу режиминин алкагында, зарылчылыкка жараша, Улуттук банк алмашуу курсунун кескин өзгөрүүсүн текшилөө үчүн валюталык тооруктарга катышкан. Улуттук банктын ички валюта рыногунда чет өлкө валютасын сатуу боюнча интервенцияларынын жалпы көлөмү отчеттук чейректе 112,5 млн АКШ долларын түзгөн (2021-жылдын I чейрегинде - 158,0 млн АКШ доллары).

Каралып жаткан мезгилде Улуттук банк өткөн чейректегидей эле чет өлкө валютасын сатып алуу боюнча операцияларды жүргүзгөн эмес.

АКШ долларынын сомго карата алмашуу курсу 2021-жылдын II чейреги үчүн 83,0132ден 84,8000 сомго/АКШ долларына чейин өзгөрүп, отчеттук чейректин жыйынтыгында 0,14 пайызга төмөндөгөн. Отчеттук чейректин орточо курсу 84,5404 сомду/АКШ долларын түзүп, өткөн чейрекке салыштырмалуу дээрлик өзгөргөн эмес (84,4960 сом/АКШ доллары).

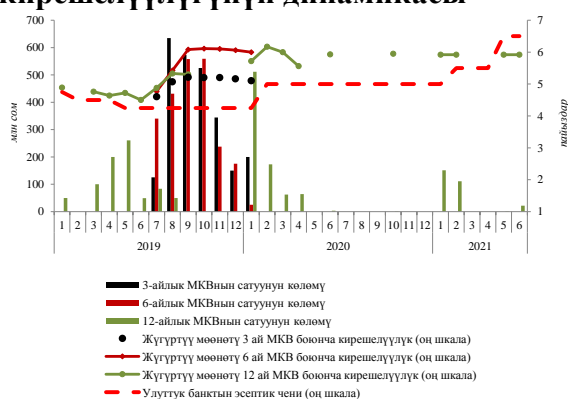
2021-жылдын II чейрегиндеги акча-кредит саясатынын чаралары

<p>Улуттук банктын эсептик чен өлчөмү жана пайыздык чектин чендери жөнүндө чечими кабыл алынган</p>	<p>Улуттук банк Башкармасы Улуттук банктын эсептик чен өлчөмү жөнүндө маселени эки жолу - 2021-жылдын 26-апрелинде жана 31-майында карап чыккан. Апрель айында өткөн отурумдун жыйынтыгында эсептик чен өлчөмүн 100 базистик пунктка 6,50 пайызга чейин жогорулатуу, ал эми май айында өткөн отурумдун жыйынтыгында эсептик чен өлчөмүн 6,50 пайыз деңгээлинде өзгөртүүсүз калтыруу жөнүндө чечим кабыл алынган.</p> <p>Акча-кредит саясатынын трансмиссиялык механизмдин пайыздык каналынын ишин күчөтүү үчүн пайыздык чектин алкагы корректировкаланган: “овернайт” депозити боюнча төмөн деңгээлдеги чен 4,25 пайызга чейин, жогорку чекти аныктоочу «овернайт» кредиттери боюнча чен 7,00 пайызга чейин жогорулатылган.</p>
---	---

3.2. Финансы рыногунун инструменттери

Мамлекеттик баалуу кагаздар рыногу

3.2.1-график. Мамлекеттик казына векселдеринин сатуу көлөмүнүн жана кирешелүүлүгүнүн динамикасы



Мамлекеттик казына векселдери

2021-жылдын II-чейрегинде МКВ рыногунда жигердүүлүктүн төмөндөшү байкалган. Орточо алынган кирешелүүлүк өткөн чейректин деңгээлинде калган.

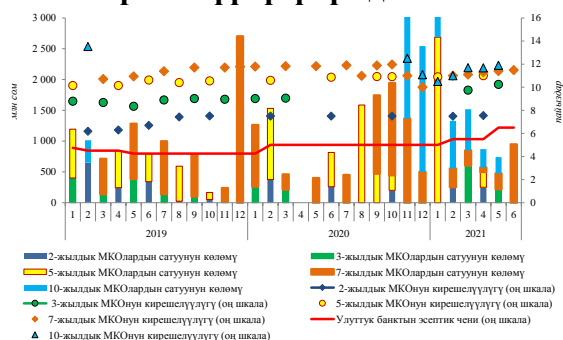
2020-жылдын февралынан бери Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги 12 айлык МКВларды гана сунуштаган. Өтүп жаткан жылдын II чейрегинде МКВлардын сунушунун орточо айлык көлөмү 2020-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырмалуу 32,0 пайызга көбөйгөн. Суроо-талап жана

сатуу көрсөткүчтөрү төмөн деңгээлде калыптанган. Жалпысынан байкоого алынган мезгилде сунуштун көлөмү 660,0 млн сомду, суроо-талаптын көлөмү - 56,5 млн сомду, ал эми кошумча жайгаштырууларды эске алуу менен сатуунун көлөмү 23,1 млн сомду түзгөн.

Отчеттук мезгилде жалпы орточо алынган кирешелүүлүк 2021-жылдын I-чейрегине салыштырмалуу өзгөрүүсүз 5,92 пайыз деңгээлинде түптөлгөн.

МКВларды сатуунун көлөмү 2020-жылдын II-чейрегине салыштырмалуу төмөн болгондугуна байланыштуу, алардын жүгүртүүдөгү көлөмү 2021-жылдын II чейрегинин акырында жыл башынан бери 64,9 пайызга, 285,9 млн сомго чейин азайган.

3.2.2-график. Мамлекеттик казына облигацияларын сатуу көлөмүнүн жана кирешелүүлүгүнүн динамикасы



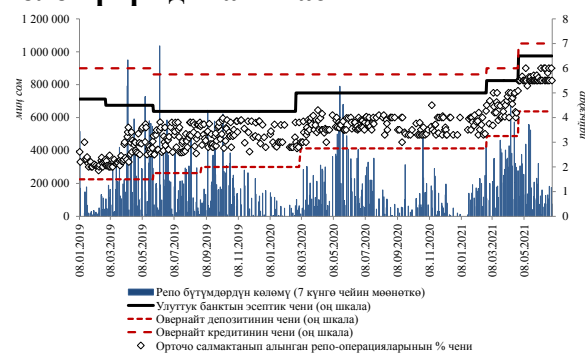
салыштырмалуу 21,9 пайызга көп. Суроо-талап 2,8 млрд сомду (-29,3 пайыз) түзүү менен облигацияларды жайгаштыруунун сунушталган көлөмүнөн төмөн болгон. 7 жылдык баалуу кагаздарга суроо-талап МКОлорго болгон жалпы суроо-талаптын 47,0 пайызын, 10 жылдык баалуу кагаздарга суроо-талап – 19,8 пайызын, 2 жылдык баалуу кагаздарга – 16,3 пайызын түзгөн. Кошумча жайгаштырууларды эске алганда, МКОлорду сатуунун жалпы көлөмү 2,6 млрд сомду түзгөн, бул сунуштун көлөмүнөн 34,4 пайызга төмөн.

2020-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырмалуу орточо алынган жалпы кирешелүүлүк 1,24 п.п. өсүп, 10,94 пайызды түзгөн.

Кароого алынган мезгилдин жыйынтыгы боюнча жүгүртүүдөгү МКО¹ көлөмү жыл башынан тартып, институционалдык инвесторлордун жана юридикалык жактар-резиденттердин портфелинин көлөмү өсүшү эсебинен 12,0 пайызга, 59,2 млрд сомго чейин көбөйгөн.

Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногу

3.2.3-график. Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда чендердин жана репо бүтүмдөрүнүн көлөмүнүн динамикасы



өлкө валютасындагы стандарттык бүтүмдөр жүргүзүлгөн.

Мамлекеттик казына облигациялары

2021-жылдын II-чейрегинде МКО эсебинен карыз алуу көлөмү өткөн чейрекке салыштырмалуу кыскарган, бирок 2020-жылдын II-чейрегине караганда жогору түптөлгөн. Эң жогорку суроо-талап 7- жана 10-жылдык кагаздарга байкалган.

2021-жылдын II-чейрегинде аукциондордо МКО сунушунун жалпы көлөмү 3,9 млрд сомду түзгөн, бул 2020-жылдын тиешелүү мезгилине

салыштырмалуу 21,9 пайызга көп. Суроо-талап 2,8 млрд сомду (-29,3 пайыз) түзүү менен облигацияларды жайгаштыруунун сунушталган көлөмүнөн төмөн болгон. 7 жылдык баалуу кагаздарга суроо-талап МКОлорго болгон жалпы суроо-талаптын 47,0 пайызын, 10 жылдык баалуу кагаздарга суроо-талап – 19,8 пайызын, 2 жылдык баалуу кагаздарга – 16,3 пайызын түзгөн. Кошумча жайгаштырууларды эске алганда, МКОлорду сатуунун жалпы көлөмү 2,6 млрд сомду түзгөн, бул сунуштун көлөмүнөн 34,4 пайызга төмөн.

2020-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырмалуу орточо алынган жалпы кирешелүүлүк 1,24 п.п. өсүп, 10,94 пайызды түзгөн.

Кароого алынган мезгилдин жыйынтыгы боюнча жүгүртүүдөгү МКО¹ көлөмү жыл башынан тартып, институционалдык инвесторлордун жана юридикалык жактар-резиденттердин портфелинин көлөмү өсүшү эсебинен 12,0 пайызга, 59,2 млрд сомго чейин көбөйгөн.

Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногу

3.2.3-график. Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда чендердин жана репо бүтүмдөрүнүн көлөмүнүн динамикасы

2021-жылдын II-чейрегинде банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда катышуучулардын жигердүүлүгү салыштырмалуу жогорку деңгээлде калыптанган.

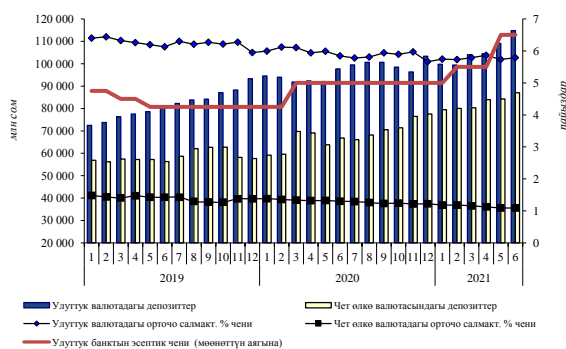
Байкоого алынган мезгил ичинде банктар аралык рынокто 13 335,9 млн сом суммасына бүтүмдөр келишилген, бул 2021-жылдын I-чейрегиндегиге караганда 75,2 пайызга жогору. Бардык жүргүзүлгөн бүтүмдөр (217) репо-операциялары болгон. 2019-жылдын апрелинен бери улуттук валютада стандарттык операциялар ишке ашырылган эмес. Чет акыркы жолу 2020-жылдын октябрында

¹Чет өлкө валютасында номинацияланган МКОну эске албаганда

Банктар аралык рынокто орточо салмактанып алынган чен 2021-жылдын II-чейрегинде 5,32 пайыз деңгээлинде түптөлүп, өткөн чейректин көрсөткүчүнө салыштырмалуу 0,17 п.п. көбөйгөн. Банктар аралык кредиттердин орточо алынган мөөнөтү 3 күнгө чейин (2021-жылдын I-чейрегинде – 6 күн) кыскарган.

Депозит рыногу

3.2.4-график. Банктардын динамикасы



Коммерциялык депозиттеринин

2021-жылдын II-чейрегинде депозиттик база өсүүнү уланткан, мында улуттук валютада сыяктуу эле, чет өлкө валютасындагы депозиттердин өсүшү байкалган.

2021-жылдын июнь айынын акырына карата коммерциялык банктардын депозиттик базасы 201,8 млрд сомго чейин жогорулаган, бул 2020-жылдын декабрына салыштырмалуу 11,5 пайызга жогору. Улуттук валютадагы депозиттер жыл башынан бери 11,0 пайызга, 114,8 млрд сомго чейин

өскөн. Чет өлкө валютасындагы депозиттер 12,2 пайызга, сом эквивалентинде 87,1 млрд сомго чейин өсүштү көрсөткөн. Мында номиналдагы АКШ долларында депозиттер жыл башынан тартып 11,6 пайызга өскөн.

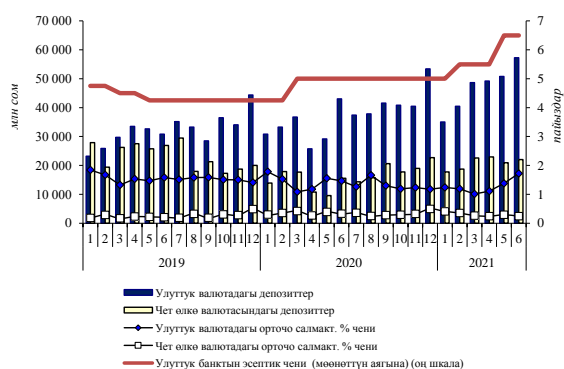
Депозиттердин долларлашуусу 43,1 пайызды түзгөн, бул өткөн жылдын акырына салыштырмалуу 0,3 п.п. жогору, ал эми жыл башында валюттук курска корректировкаланган долларлашуу 0,3 п.п. төмөндөгөн.

2021-жылдын II-чейрегинин жыйынтыгында улуттук валютадагы депозиттик базанын түзүмүндө мөөнөттүү депозиттердин үлүшү 2020-жылдын аягына салыштырмалуу 0,2 п.п. төмөндөп, 46,4 пайыз деңгээлинде түптөлгөн. Улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттердин түзүмүндө, жыл башынан бери бир жылдан ашкан мөөнөтү менен депозиттердин үлүшү 0,5 п.п. төмөндөгөн. Чет өлкө валютасындагы мөөнөттүү депозиттердин үлүшү 2,1 п.п., 24,6 пайызга чейин кыскарган. Чет өлкө валютасындагы мөөнөттүү депозиттердин түзүмүндө бир жылдан ашык мөөнөтү менен депозиттердин үлүшү 6,7 п.п., 35,1 пайызга чейин көбөйгөн.

Байкоого алынган чейрек ичинде жаңыдан кабыл алынган депозиттердин көлөмүнүн байкаларлык өсүшү байкалган - өткөн жылдын тиешелүү чейрегине салыштырмалуу өсүш 66,6 пайызды түзүп, 223,2 млрд сомго чейин түптөлгөн. Улуттук валютада жаңыдан кабыл алынган депозиттердин көлөмү 60,5 пайызга, 157,3 млрд сомго чейин, чет өлкө валютасында – 83,2 пайызга, сом эквивалентинде 65,9 млрд сомго чейин өскөн.

Депозиттик базанын жалпы дюрациясы 2021-жылдын март айынын акырында 5,0 айды түзгөн (жыл башынан бери -0,2 ай), мөөнөттүү депозиттердин дюрациясы 13,4 айга (-0,1 айга) чейин төмөндөгөн.

3.2.5-график. Коммерциялык банктардын депозиттеринин агымдарынын динамикасы

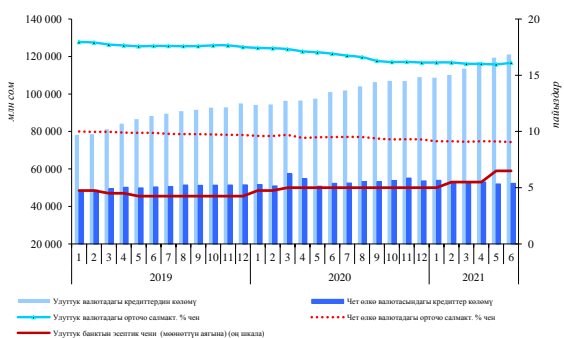


жаңыдан кабыл алынган мөөнөттүү депозиттер боюнча орточо салмактанып алынган чен 0,75 пайыздык пунктка 9,93 пайызга чейин өскөн, чет өлкө валютасында 0,11 пайыздык пунктка 2,81 пайызга чейин төмөндөгөн. Улуттук валютада орточо салмактанып алынган чен 3 айга чейинки депозиттерден тышкары, бардык мөөнөттөр боюнча жогорулаган, ал эми чет өлкө валютасында 1-3 ай мөөнөтү менен депозиттерден тышкары, бардык мөөнөттөр боюнча төмөндөгөн.

Кароого алынып жаткан мезгилдин акырына карата депозиттер рыногунда концентрациялануу индекси¹ жыл башынан тартып 0,01 пайыздык пунктка 0,10го чейин жогорулаган, бул концентрациялануунун орточо деңгээлин жана рынокто бирдей үлүшкө ээ болгон он катышуучу иш алып барып жаткандыгын күбөлөндүрөт.

Кредит рыногу

3.2.6-график. Коммерциялык банктардын кредиттик карызынын мезгилдин акырына карата динамикасы



төмөндөгөн. АКШ долларындагы кредиттер номиналдуу мааниде жалпысынан 2020-жылдын март айынан улуттук валюта нарксыздана баштагандан тартып төмөндөгөндүгү менен мүнөздөлгөн.

2021-жылдын январь-июнь айларында жаңыдан кабыл алынган депозиттер боюнча орточо салмактанып алынган чен 2020-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырмалуу 0,13 п.п., 0,98 пайызга чейин төмөндөгөн. Улуттук валютада жаңыдан кабыл алынган депозиттер боюнча чен 2020-жылдын январь-июнь айларына салыштырмалуу 0,16 пайыздык пунктка төмөндөө менен 1,27 пайызды түзгөн, чет өлкө валютасында аманаттар боюнча чен 0,04 пайыздык пунктка төмөндөө менен 0,30 пайызды түзгөн. Улуттук валютада

2021-жылдын апрель-июнь айларында коммерциялык банктардын кредит портфелинин көлөмү өсүшүн уланткан.

2021-жылдын июнь айынын акырына карата коммерциялык банктардын кредит портфели жыл башынан тарта 6,7 пайызга жогорулап, 173,5 млрд сомду түзгөн. Кредит портфели улуттук валютада кредиттердин көлөмү 11,2 пайызга, 121,2 млрд сомго чейин көбөйгөндүктөн өскөн. Чет өлкө валютасында кредит портфели 2,3 пайызга, 52,3 млрд сомго чейин

¹ Бул индекс банктардын портфелинде көрсөткүчтүн концентрациялануу деңгээлин көрсөтөт. Концентрациялануу деңгээли Херфиндаль-Хиршмандын индекси эсептөө методикасы боюнча эсептелет жана көрсөткүчтүн салыштырма салмагынын квадраттарынын жалпы көлөмдөгү суммасын түшүндүрөт. Индекс 0дон 1ге чейинки маанини кабыл алат. Индексин 0,10дон кем мааниси концентрациялануунун төмөн деңгээлине; 0,10дон 0,18ге чейин – концентрациялануунун орточо деңгээлине; 0,18ден жогору – концентрациялануунун жогорку деңгээлине дал келет. Мисалы, 0,50гө барабар концентрациялануу индекси, рынокто бирдей үлүштөгү эки катышуучунун, ал эми 0,3 – үч катышуучунун катышуусуна эквиваленттүү ж.б.

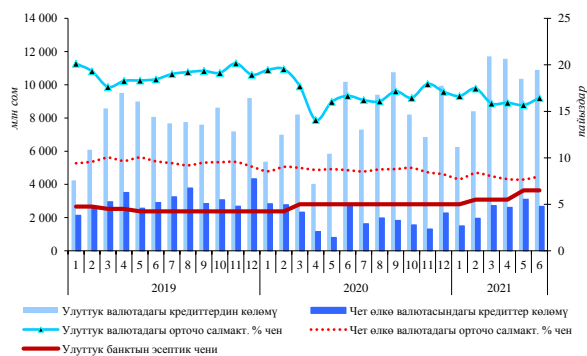
Өтүп жаткан жылдын башынан тартып кредит портфелинин долларлашуу деңгээли тарыхый төмөнкү маанисин жаңыртып, 30,1 пайызга чейин (июнь айынын акырына карата) 2,8 пайыздык пунктка кыскарган. Мында, АКШ долларынын курсун өзгөртүү жагына корректировкалоо менен долларлашуу деңгээли 29,6 пайызга чейин 0,4 пайыздык пунктка өскөн.

Жаңыдан берилген кредиттердин көлөмү 2021-жылдын II чейрегинде 2020-жылдын тиешелүү чейрегине салыштырмалуу 66,2 пайызга көбөйүп кыйла өскөн жана 41,2 млрд сомду түзгөн. Мында улуттук валютада жаңыдан берилген кредиттердин көлөмү 2020-жылдын тиешелүү чейрегине карата 63,6 пайызга 32,8 млрд сомго чейин кыйла өскөн. Мындай өсүш бардык мөөнөттөр боюнча белгиленген. Чет өлкө валютасында кредиттер 77,4 пайызга 8,4 млрд сомго чейин көбөйгөн. Мындай жогорулоо бардык мөөнөттөр боюнча белгиленген.

2021-жылдын II чейрегинде улуттук валютада жаңыдан берилген кредиттер 2020-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда, байланышты кошпогондо бардык тармактарда өскөн. Транспорт (+254,5 пайыз), керектөө кредиттери (+133,3 пайыз) жана социалдык кызмат көрсөтүүлөр (119,8 пайыз) секторлорунда көрсөткүчтүн кыйла көтөрүлгөндүгү байкалган. Чет өлкө валютасында жаңыдан берилген кредиттердин түзүмүндө айыл чарбага кредиттердин көлөмү COVID-19 жайылгандыгына байланыштуу чектөөлөрдүн натыйжасында өткөн жылдын төмөнкү базасынан улам 17,0 эсе көбөйгөн.

2021-жылдын II чейрегинде улуттук валютада жаңыдан берилген кредиттер боюнча дюрация 2020-жылдын тиешелүү чейрегине салыштырмалуу 1 айга кыскарып, 24 айды түзгөн, чет өлкө валютасында ал 3 айга кыскарып, 32 ай деңгээлинде түптөлгөн.

3.2.7-график. Мезгил ичинде коммерциялык банктар тарабынан жаңыдан берилген кредиттердин динамикасы



2021-жылдын январь-июнь айларында улуттук валютада жаңыдан берилген кредиттер боюнча орточо салмактанып алынган чендер 2020-жылдагы январь-июнь айларындагы көрсөткүчкө салыштырганда 16,33 пайызга чейин 0,91 пайыздык пунктка төмөндөгөн. Чет өлкө валютасындагы чендер 7,91 пайызга чейин, 0,86 пайыздык пунктка кыскарган.

Кредиттөө рыногунун жалпы концентрациялануу көрсөткүчү туруктуу болуп, 0,09 деңгээлинде түптөлгөн, бул концентрациялануунун төмөн деңгээлине

ылайык келет жана он эки банк ортосунда рыноктун бөлүнүшүнө эквиваленттүү. Тармактык концентрациялануу көрсөткүчү 0,32ини түзгөн, бул кредиттөөнүн негизги үч секторунан кабар берет.

2021-жылдын июнь айынын жыйынтыгы боюнча кредит портфелинин сапаты төмөнкүчө мүнөздөлөт: кредит портфелиндеги мөөнөтү өткөн кредиттердин үлүшү жыл башынан тартып 0,4 п.п. жогорулап 2,7 пайызды түзгөн. Кредит портфели боюнча пролонгацияланган кредиттердин салыштырма салмагы дагы деле жогорку деңгээлде сакталууда, ошондой болсо да, январда болжол менен рекорддук 15,9 пайыз июнь айынын аягында 13,6 пайызга чейин (2020-жылдын декабрынан тартып олуттуу өзгөрбөстөн) төмөндөгөндүгү белгиленет, бул банк тутумунун туруктуулугунун тобокелдиктери азайгандыгын тастыктайт.

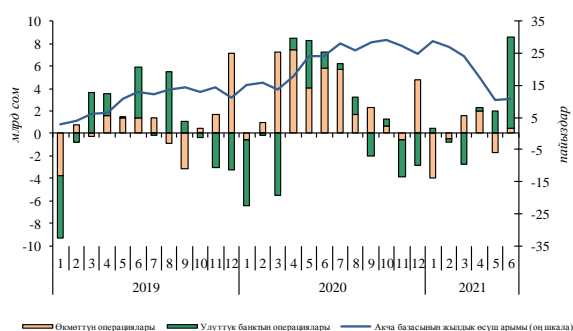
3.3. Монетардык индикаторлор динамикасы

Акча базасы

Отчеттук чейректе акча базасы айрыкча Улуттук банк жүргүзгөн операциялардын эсебинен жогорулоо динамикасын көрсөткөн.

Акча базасы 2021-жылдын II чейрегинин жыйынтыгы боюнча өтүп жаткан жылдын I чейрегине салыштырганда 7,9 пайызга же 11,3 млрд сомго көбөйүп, 153,1 млрд сом көлөмүндө түптөлгөн.

3.3.1-график. Өкмөттүн жана Улуттук банктын операцияларынын акча базасынын өзгөрүүсүнө салымы

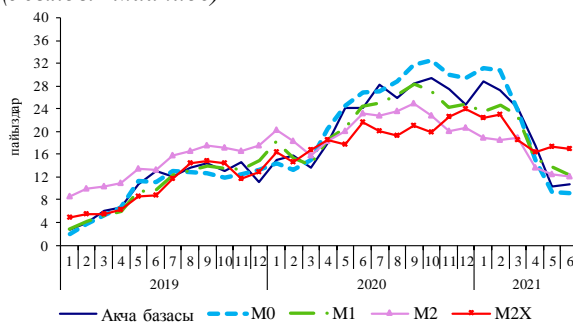


Улуттук банктын 10,5 млрд сом суммасындагы операциялары камдык акчанын көлөмүнүн өсүшүнө таасирин тийгизген негизги фактор болуп саналат.

Ал ортодо, өкмөттүк операциялар дагы 0,8 млрд сомго камдык акчанын көбөйүшүнө оң таасирин тийгизген. Жылдык мааниде акча базасы жогорулоо динамикасын улантып, 10,7 пайызга же 14,8 млрд сомго өскөн.

Акча топтомдору

3.3.2-график. Акча топтомдорунун номиналдык өсүш арымы (жылдык мааниде)



2021-жылдын II чейрегинде акча топтомдорунун акыркы жылдарда кыйла тездешинен кийин алардын бардыгы боюнча өсүш арымы басаңдашы улантылган.

Акча топтомдорунун көбөйүшү банктардан тышкаркы акча сыяктуу эле, кеңири топтомдордун курамына кирген депозиттердин эсебинен да жүргөн. Мында II чейректин акырында банктардан тышкаркы акчалардын жылдык маанидеги өсүү арымы буга чейинки чейректеги 23,7 пайыздан басаңдап, 9,2 пайызды

түздү. Отчеттук чейрек ичинде бул монетардык көрсөткүч 6,5 пайызга өскөн.

M2X акча топтому 2021-жылдын II чейрегинде 16,9 пайыз жылдык өсүштү көрсөтүп, чейректин аягында 303,7 млрд сомду түзгөн. Мында отчеттук мезгил ичинде M2X акча топтому 7,9 пайызга көбөйгөн.

Кароого алынган мезгил ичинде M2X акча топтомуна камтылган депозиттер¹, негизинен улуттук валютадагы депозиттердин 15,7 пайызга жана чет өлкө валютасындагы депозиттердин 34,8 пайызга көбөйүшүнүн эсебинен 23,0 пайызга өскөн. Ал ортодо, чейрек ичинде улуттук валютадагы депозиттер 8,4 пайызга, ал эми валюталык депозиттер 9,7 пайызга көбөйгөн.

¹ Өкмөттүн жана резидент эместердин депозиттерин эске албаганда, жеке адамдардын, юридикалык жактардын жана башка финансы-кредит мекемелеринин депозиттери.

Экономиканы кредиттөө алгылыктуу өсүш арымын улантууда. 2021-жылдын II чейрегинде экономикага кредиттин жалпы көлөмү¹ чейректин аягында 180,5 млрд сомду түзүү менен жылдык мааниде 13,4 пайызга өскөн. Банк секторунун кредит портфелинин көбөйүшү негизинен улуттук валютадагы кредиттердин эсебинен (+19,5 пайыз) жүргөн, ошол эле учурда чет өлкө валютасында кредиттөө бул көрсөткүчтүн өсүшүнө бир аз оң салым кошкон (+1,3 пайыз). Отчеттук чейректин башынан тартып экономикага кредиттер 4,0 пайызга өскөн.

¹ Экономикага кредит – бул өкмөттүн жана резидент эместердин кредитин эске албаганда, банк тутумунун жеке адамдарга, юридикалык жактарга жана башка финансы-кредит мекемелерине берилген кредиттер, депозиттер жана баалуу кагаздар жана аларга чегерилген пайыздар түрүндөгү бардык талаптарын чагылдырган көрсөткүч.

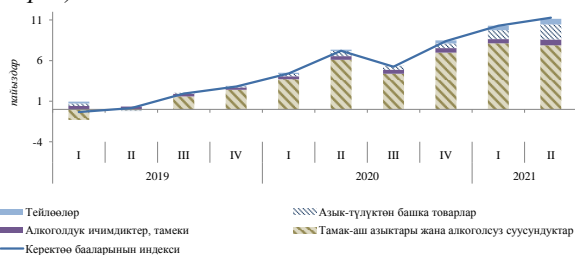
4-глава. Инфляция динамикасы

2021-жылдын башынан тартып, дүйнөлүк азык-түлүк рынокторунда баалардын жалпы жогорулоосунан улам, Кыргызстанда инфляциялык процесстердин тездеши байкалган. Бул белгиленген тенденция II чейректе дагы уланган. Сезондук дефляциянын кездешпегендиги дагы керектөө баа индексинин өсүшүнө оң салым кошкон. Күйүүчү-майлоочу материалдарга баа жыл башынан тарта өсүүсүн улантуу менен, олуттуу жогорулоо байкалган.

4.1. Керектөө баа индекси

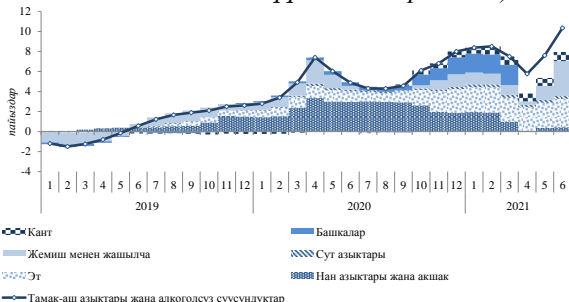
4.1.1-график. Керектөө баа индексинин түзүмүнүн динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)



4.1.2-график. Жылдык керектөө баа индексиндеги азык-түлүккө баалар салымынын динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)



4.1.3-график.

Жылдык керектөө баа индексиндеги азык-түлүктөн башка товарларга баалар салымынын динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)



азыктарынын кошкон жалпы салымы 0,6 пайызды түзгөн.

Азык-түлүктөн башка товарлар 2021-жылдын II чейрегинде 2020-жылдын ушул эле чейрегине салыштырганда баасы 6,4 пайызга кымбаттаган. Азык-түлүктөн башка товарларга баанын көтөрүлүшүнө “кийим-кечек жана бут кийим” товарлар тобунун

2021-жылдын II чейрегинде (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек) инфляциянын жылдык мааниси 11,3 пайызды түзгөн. Кароого алынган мезгил ичинде керектөө бааларына ар кандай (70 пайыздын тегерегинде) монетардык эмес факторлордун таасири тийип турган (негизги фондулардын абалы, логистикалык инфраструктура, өндүрүштүн технологиялык деңгээли). II чейректин аягында бул мезгилге тийиштүү сезондук дефляция байкалбагандыгын белгилей кетүү керек, бул жер-жемиштерге баанын кескин жогорулашы менен шартталган.

Азык-түлүк товарларына баа индекси, кароого алынган чейрек ичинде 2020-жылдын II чейрегине салыштырмалуу 17,3 пайызга өскөн.

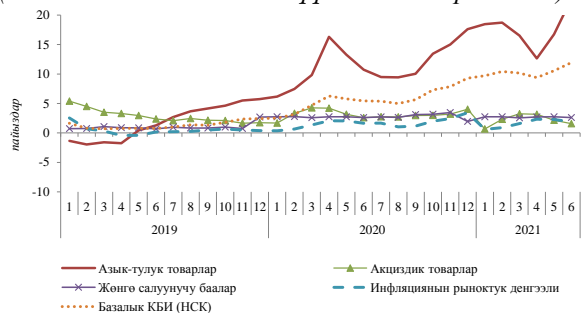
Каралып жаткан мезгил аралыгында азык-түлүк инфляциясынын өсүшүнө “эт”, “майлар жана тоң майлар”, “жемиштер жана жашылчалар” жана “кант” топтору (7,4 п.п.) негизги салым кошкон. Азык-түлүккө баанын өсүшүнө таасирин тийгизген негизги факторлордун арасында азык-түлүк товарларына баанын жогорулашын, мөмө жемиштеринин жана эт продукциясынын экспорту көбөйгөндүгүн, үрөндү кеч себүүнү, жагымсыз аба ырайынын шарттарын (кышкысын кар аз жаап, жайкысын кургакчылык болушун) белгилей кетүүгө болот. Нан азыктарынын, акшактардын, сүт азыктарынын, сыр, жумуртка, ошондой эле башка тамак-аш

(4,3 пайызга өсүш) кымбатташы түрткү болгон. Ал эми “турак жай кызматтары” тобунда «жаратылыш жана суюлтулган газ» категориялары – 11,7 пайызга өскөн. Үй тиричилигинин буюмдары жана тиричилик техникасы 6,1 пайызга кымбаттаган.

Кароого алынган мезгилде күйүүчү-майлоочу материалдарга баалар россиялык өндүрүүчүлөрдөн сатып алуу баалары өскөндүктөн, ошондой эле мунайга болгон жалпы дүйнөлүк баа жогорулагандыгына байланыштуу баалар көтөрүлгөн.

4.1.4-график. Товарлар топтору боюнча керектөө баа индексинин динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай).



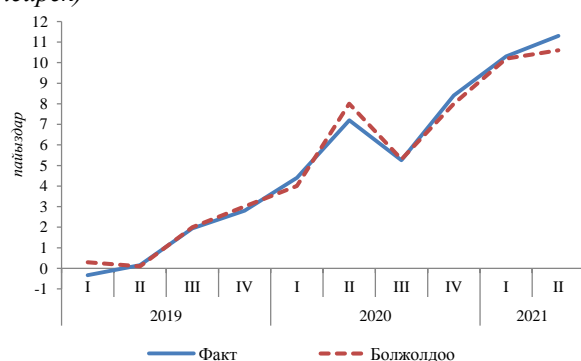
баалардын индекси 2021-жылдын башында тамеки буюмдарына акциздик чендердин пландуу көбөйүшүнөн улам 8,3 пайызга жогорулаган.

Рынок инфляциясы 2021-жылдын башынан тартып тездей баштаган, бирок II чейректе салыштырмалуу басаңдап, 2021-жылдын июнунда 1,9 пайызды түзгөн. Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети тарабынан эсептелген Базалык инфляция көрсөткүчү (азык-түлүк жана энергия товарларын кошпогондо) кароого алынган мезгил аралыгында 11,9 пайызды түзгөн.

4.2. Болжолдоону факты менен салыштыруу

4.2.1-график. Керектөө баа индексинин айкын жана болжолдуу мааниси

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

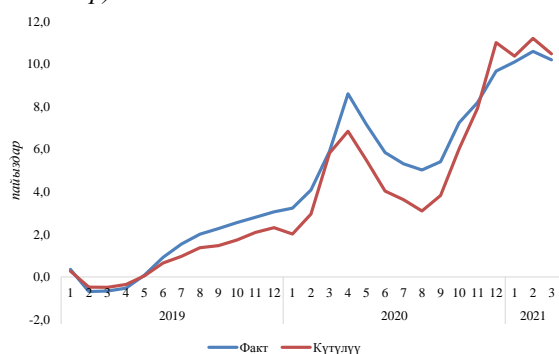


2021-жылдын II чейрегинде айкын инфляция Улуттук банктын болжолдоосунан 0,7 п.п. жогору түптөлгөн.

Инфляциянын күтүлүп жаткан маанисинин айкын мааниден четтөөсү дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторунда баалардын жогорулоосу сакталгандыгынан улам, азык-түлүк инфляциясынын арымы тездеп жаткандыгы менен шартталган.

4.3. Инфляциялык күтүүлөр¹

4.3.1-график. Инфляциянын айкын мааниси жана ишканалардын күтүлүп жаткан инфляциясы (пайыздар)



Кыргыз Республикасында инфляциялык күтүүлөрдүн деңгээлине баа берүү үй чарбаларын (5000 респондент) жана ишканаларды (250 ишкана) сурамжылоо аркылуу жүзөгө ашырылат. Үй чарбалары сектору коммерциялык уюм тарабынан 2015-жылдан тартып чейрек сайын сурамжыланган. 2018-жылдан тартып, Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети тарабынан үй чарбаларын – чейрек сайын, ишканаларды – ай сайын сурамжылоо жүргүзүлөт.

2021-жылдын II чейрегинде (июнь) ишканалардын инфляциялык күтүүлөрү айкын инфляция көрсөткүчүнөн 2,4 пайыздык пунктка жогору түптөлгөн. Сурамжылоолордун жыйынтыгы боюнча, кароого алынган мезгил аралыгында бизнестин өкүлдөрү инфляциянын кыйла тездетилген өсүшүн болжолдошкон.

¹ КР УСК маалыматтарынын негизинде

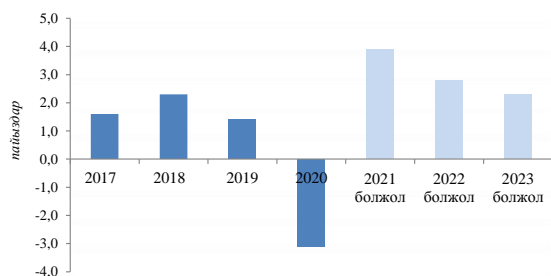
5-глава. Орто мөөнөткө каралган болжолдоолор

5.1. Тышкы чөйрө жөнүндө божомолдор

5.1.1. Соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн өнүгүүсүн болжолдоо

Россия

5.1.1.1-график. Россиянын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү (жылга карата жыл)



Булагы: ЭВФ, «Блумберг» маалымат агенттиги, Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлиги, Россия Банки

чейинки деңгээлге жеткен. Мындай динамиканы инвестициялардын өсүшү, экспорттук товарлардын кымбатташы, ошондой эле дүйнөдө иш жигердүүлүгүнүн жандануусу менен байланыштырып жатышат. 2022–2023-жылдары ИДӨ өсүш арымы боюнча болжолдоо мурдагы деңгээлдерде (тиешелүүлүгүнө жараша 3,2 жана 3,0 пайыз) сакталган. Аны менен бирге, ведомство өтүп жаткан жылга инвестициялардын өсүшү боюнча өз болжолдоолорун — 3,3 пайыздан 4,5 пайызга чейин, ошондой эле чекене соода жүгүртүү боюнча — 5,1 пайыздан 6,9 пайызга чейин жогорулаткан.

Россияда жана дүйнөлүк экономикада түптөлгөн жагдайды, ошондой эле мунай казып алууну көбөйтүү тууралуу ОПЕК+ июлдагы чечимин эске алуу менен, Россия Банки 2021-жылы ИДӨнүн 4,0-4,5 пайызга өсүшүн болжолдойт. 2022–2023-жылдарда өлкө экономикасы, Россия Банкынын болжолдоосу боюнча, жыл сайын 2,0–3,0 пайыз деңгээлинде өсөт. Орто мөөнөттүү келечекте ички суроо-талаптын динамикасы көп жагынан керектөөчүлүк жана инвестициялык суроо-талаптын андан аркы көбөйүүсү менен аныкталат.

Бүтүндөй алганда, жогорулатылган инфляциялык күтүүлөрдү жана процесстерди эске алуу менен, Россия Банки 5,7-6,2 пайыз диапазондо 2021-жылга инфляция боюнча болжолдоосун жогорулаткан. Бул буга чейин болжолдонгондон 1,0 пайыздык пунктка жогору. Жүргүзүлүп жаткан акча-кредит саясатынын шартында жылдык инфляция 2022-жылы 4,0–4,5 пайызга чейин төмөндөйт жана андан ары 4,0 пайыздын тегерегинде болот.

Ошону менен бирге Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлиги өтүп жаткан жылы инфляцияга берген өз баасын кайрадан карап чыкты. Ведомствонун баалоосу боюнча, өтүп жаткан жылдын январь айынан декабрь айына чейин өлкөдө керектөө баалары (буга чейин болжолдонгон 4,3 пайыздын ордуна) орточо алганда 5,0 пайызга өсүшү мүмкүн.

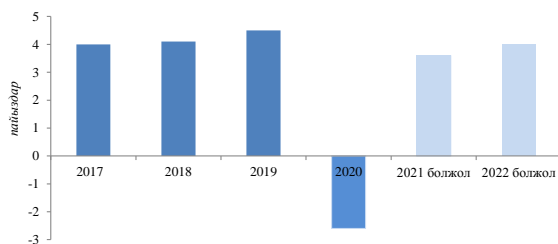
Россия Банкынын маалыматтары боюнча, II-чейреkte Россия экономикасынын өсүшү инфляциянын өсүш арымы менен бирге эле тездеген.

Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлигинин 2021-жылга өлкөнүн ИДӨсүнүн өсүш арымы боюнча баа берүүсүн — 2,9 пайыздан 3,8 пайызга чейин жакшырткан. Россиянын экономикасы болжолдогондон эрте калыбына келүүдө жана июнь айында эле ИДӨсү пандемияга

Казакстан

5.1.1.2-график. Казакстандын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү

(жылга карата жыл)



Булагы: «Блумберг» маалымат агенттиги, эл аралык финансы институттары

жагдай жакшыргандыгы байкалган жана 2021-жылдын июнь айында ИДӨ өсүшү боюнча болжолдоо 3,6-3,9 пайызга чейин, 2022-жылында 4,0-4,3 пайызга чейин тездетилиши менен кайрадан каралып чыккан (буга чейин 2021-жылында 3,4-3,7 пайыз диапазондо өсүшү болжолдонгон).

Казакстан Республикасынын Өкмөтү 2021-жылдын жыйынтыгы боюнча 1,2 млн адамды иш менен камсыз кылуу менен, калктын айлык маянасын жогорулатууну улантуу, ошондой эле фармацевтикалык жана медициналык өнөр жай өндүрүшүн көбөйтүү аркылуу ИДӨ өсүшүн 3,5-4,0 пайыз деңгээлинде камсыздоого ниеттенүүдө.

Өлкөнүн экономикасын өнүктүрүүнүн оң динамикасын эске алуу менен, бир катар эл аралык уюмдар ИДӨнүн жогорулоо жагында өсүшү боюнча баа берүүлөрүн кайрадан карап чыгышты. Ушундай түрдө, Азия өнүктүрүү банкы, Казакстандын өтүп жаткан жылы экономикасынын өсүшү боюнча болжолдоосун 3,2 пайыздан (апрелдеги болжолдоо) 3,4 пайызга чейин корректировкалап, ал эми 2022-жылга 3,5 пайыз деңгээлде сактап калды. 2021-жылдын июнь айынын аягында Европа реконструкциялоо өнүктүрүү банкы өлкөнүн 2021-жылга ИДӨнүн өсүш арымы боюнча болжолдоосун 3,0 пайыздан 3,6 пайызга чейин жогорулаткан жана 2022-жылга 3,8 пайыз деңгээлинде сактап калган. Казакстан экономикасынын өсүшүнүн I-жарым жылдыгы үчүн жыйынтыгы боюнча, Европа реконструкциялоо өнүктүрүү банкы өлкө экономикасынын калыбына келтирүүчү өсүш траекториясына өткөндүгүн белгилейт. Global Economic Prospects Дүйнөлүк банкынын июнь айындагы жаңыртылган болжолдоосуна ылайык, Казакстандын 2021-жылына ИДӨнүн өсүшүн 3,2 пайыз деңгээлинде, 2022-жылына – 3,7 пайыз жана 2023-жылына – 4,8 пайыз болору күтүлүүдө.

Казакстан Республикасынын Улуттук банкынын алдын ала баа берүүлөрү боюнча, отун жана электр энергияга баалардын өсүшүнө, күчөтүлгөн фискалдык өбөлгө түзүүлөргө жана жогорулатылган инфляциялык күтүүлөргө байланыштуу, 2021-жылдын аягына карата инфляциялык күтүүлөрү 6,0-7,0 пайыз деңгээлинде болжолдонууда. 2022-жылында инфляция 4,0-6,0 максаттуу чекке жете тургандыгы тышкы инфляциялык басымдын басаңдашынын, айрыкча дүйнөлүк азык-түлүк рынокторунда баалардын жана мунайга баанын туруктуулугуна кирери эсебинен болжолдонууда.

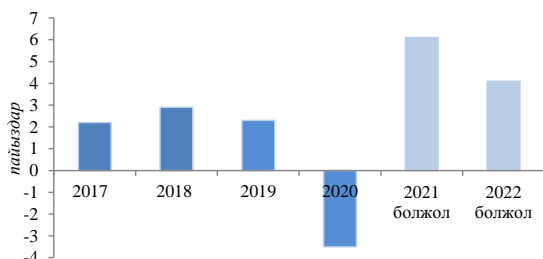
Казакстандын 2021-жылга экономика боюнча учурдагы болжолдоолору жогорулоо жагына кайрадан каралып чыккан. Мында экономикалык динамикага коронавирус инфекциясынын жайылуусунун кайрадан кайталанышы жана мунайга болгон дүйнөлүк баанын өзгөрүлмөлүүлүгү корректировка киргизиши мүмкүн.

Казакстан Республикасынын Улуттук банкынын маалыматы боюнча, өтүп жаткан жылы ички экономикада

АКШ

5.1.1.3-график. АКШнын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү

(жылга карата жыл)



Булагы: Булагы «Блумберг» МА, эл аралык финансылык институттар

сакталууда.

ЭВФтин болжолдоолоруна ылайык, эгерде АКШ мыйзам чыгаруучулары президенттин экономикалык демилгелерин жактырса, АКШ экономикасы 2021-жылы 7,0 пайызга өсөт. Ошондой эле уюмдун баа берүүсү боюнча, 2022-жылы АКШ экономикасы пандемиянын кесепеттеринен калыбына келүүсүн улантат жана өлкөнүн ИДӨсү 4,9 пайызга көбөйө тургандыгы дагы белгиленет.

Fitch Ratings Эл аралык рейтинг агенттиги АКШнын 2021-жылга ИДӨсүнүн өсүш арымын 6,2 пайыздан 6,8 пайызга жакшырткан.

Дүйнөлүк банктын АКШ ИДӨсүнүн өсүш арымы боюнча болжолдоосу 6,8 пайызга чейин (+3,3 п.п.) жана Экономикалык кызматташуу жана өнүктүрүү уюму – 2021-жылга 6,5 пайыздан 6,9 пайызга чейин жогорулатылган.

АКШнын ФРС 2021-жылга ИДӨсүнүн өсүш арымын болжолдоосун 6,5 пайыздан 7,0 пайызга чейин, 2022-жылга – 3,3 пайыз деңгээлинде өзгөртүүсүз калтырып, 2023-жылга – 2,2 пайыздан 2,4 пайызга чейин жогорулаткан.

Эмгек рыногун калыбына келтирүүдөгү прогресс АКШ ФРС экономикага көмөк көрсөтүүнүн көлөмүн кыскартуу мүмкүн деп эсептөөсү үчүн азырынча жетишсиз. Жөнгө салуучу инфляциянын 2021-жылга болжолдоосун – 2,4 пайыздан 3,4 пайызга, 2022-жылы – 2,0 пайыздан 2,1 пайызга чейин жана 2023-жылы – 2,1 пайыздан 2,2 пайызга чейин жогорулаткан. Жөнгө салуучу максималдуу түрдө иш менен камсыз кылууга жана узак мөөнөттүү келечекте 2,0 пайыз деңгээлиндеги инфляцияга жетишүүгө аракет жасоодо. АКШнын ФРС бул жыйынтыктарга жетпейинче жеңилдетилген акча-кредит саясатын сактап турууну болжолдойт. Мында жөнгө салуучу зарылчылыгына жараша, эгер максатка жетүүдө тоскоолдук жарата турган тобокелдиктер келип чыга турган болсо, акча-кредит саясатынын курсун корректировкалоого даяр.

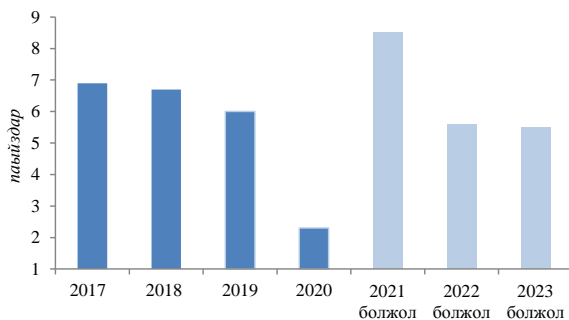
Экономикалык жактан калыбына келүү коронавирустун жайылуусунан көз каранды болорун улантат. Эмдөө жаатындагы прогресс коомдук саламаттыкты сактоодогу кризистин экономикага таасирин азайтууну улантат, бирок экономиканын келечеги үчүн тобокелдиктер сакталууда.

АКШ ФРС маалыматтарына ылайык, суроо-талап боюнча болжолдоолор жакшыртылды, бирок ташып жеткирүүлөр чөйрөсүндөгү көйгөйлөр боюнча белгисиздик

Кытай

5.1.1.4-график. Кытайдын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү

(жылга карата жыл)



Булагы: Кытай Эл Республикасынын Улуттук статистика бюросу, «Блумберг» МА

Кытай экономикасынын өнүгүүсү боюнча болжолдоолор 2021-жылга болжол менен ошол эле диапазондо 8,0-9,0 пайызда сакталган.

Өлкөнүн 2021-жылга ИДӨ өсүшү боюнча максаттуу көрсөткүчү 6,0 пайыздан көбүрөөк болоорун шарттайт, Bloomberg аналитиктеринин сурамжылоосу өлкөнүн экономикасынын өсүшү боюнча күтүүлөрүн 8,6 пайыз деңгээлинде көрсөттү. Дүйнөлүк банк жана Экономикалык кызматташуу жана өнүктүрүү уюму июль айында өз болжолдоолорун 8,5 пайызга чейин

көтөрдү, Standard and Poors' жана Fitch эл аралык рейтингдик агенттиктердин июлдагы болжолдоолору тиешелүүлүгүнө жараша 8,3 жана 8,4 пайызды түздү. Экономиканын өсүшү боюнча Азия өнүктүрүү банкынын күтүүлөрү 8,1 пайыз деңгээлинде өзгөрбөгөн бойдон калды. ЭВФ болсо, тескерисинче Кытайдын экономикасын 8,1 пайызга чейин болжолдоосун төмөндөтүп, бул көрсөткүчтү мамлекеттик инвестициялардын жана жалпы бюджеттик колдоонун кыскаруусу менен түшүндүрдү.

Ошол эле учурда коронавирусту жугузуп алуунун жаңы учурлары көбөйгөндүгүнө байланыштуу, өлкөдө оорунун тез жайылуусун ооздуктоо үчүн көрүлүүчү чараларды кеңейтүү мүмкүнчүлүктөрүнөн улам экономиканы андан ары кыскартуу боюнча тобокелдиктер сакталууда.

Бүтүндөй Кытай эл өкүлдөрүнүн жыйыны тарабынан жактырылган Өлкө экономикасын 2021-жылы өнүктүрүү планына ылайык, өлкөнүн өкмөтү инфляциянын максаттуу көрсөткүчтөрүн 2021-жылында 3,0 пайыз деңгээлинде аныктаган. ЭВФ болжолдоолору боюнча, Кытайда инфляция 2021-жылында 2020-жылдагы 2,4 пайыздан 1,2 пайызга чейин басаңдайт, ал эми 2022-жылында 1,9 пайызга чейин тездейт. Bloomberg жана Азия өнүктүрүү банкынын аналитиктери баалардын өсүшүн 2021-жылына – 1,5 пайызга, 2022-жылына 2,3 пайызга өсүшүн болжолдоодо.

5.2. Орто мөөнөткө каралган болжолдоо

Ата мекендик экономиканын түзүмүндө тышкы сектордун параметрлери өзгөчө ролду ойнойт. Глобалдуу экономикалык таасирдин шартында болжолдоолорду түзүүдө мындай параметрлер аныктоочу мааниге ээ болот. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторунда баалардын динамикасы боюнча болжолдоолор, Кыргыз Республикасынын соода боюнча өнөктөш өлкөлөрүнүн экономикалык өнүгүүсүнүн келечеги жана дүйнөлүк экономиканы өнүктүрүүнүн башка маанилүү индикаторлору дүйнөлүк изилдөө агенттиктеринин/институттарынын, өлкөлөрдүн расмий органдарынын жана эксперттик баа берүүлөрүнүн болжолдоолорунун негизинде берилет.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы бир катар тышкы экономикалык факторлордун таасири астында биздин өлкөнүн экономикасын өнүктүрүүнүн ар кандай сценарийлерине талдоо жүргүзөт жана акча-кредит саясатынын багыттарынын тиешелүү варианттарын иштеп чыгат.

2021-жылдын II чейрегинде Кыргыз Республикасында экономикалык жигердүүлүк акырындык менен калыбына келүүсүн уланткан. Коронавирус инфекциясынан улам оорунун кезектеги толкунунун негизинде ИДӨ өсүш арымынын басаңдашы байкалган. Өлкөнүн түндүгүндө сугат суусунун жетишсиздиги байкалган,

бул айыл чарба секторундагы өндүрүшкө терс таасирин тийгизет. Өтүп жаткан жылы «Кумтөр» алтын кенин казып алуу ишканасында алтынды өндүрүүнүн пландык төмөндөөсү күтүлүүдө. Мыйзамдарды жаңы конституцияга шайкеш келтирүү боюнча иштердин улантылышы коммерциялык сектордун ишинде айрым бир белгисиздикти жаратат, бул кыска мөөнөттүү келечекте экономиканын өсүшүндө көрүнөт. Орто Азияда геосаясий тобокелдиктер бар экендигин дагы белгилей кетүү зарыл, алар кризистен чыгуунун жолун кандайдыр бир деңгээлде катаалдатышы мүмкүн. Саналган факторлор экономиканы калыбына келтирүүгө ооздуктоочу таасир берет.

Жакынкы эки жылда энергия ресурстарына баанын турукташуусу күтүлүүдө, учурдагы болжолдоо жакынкы келечекте баррель үчүн 65-70 доллар диапазондо мунайга бааны караштырат. Дүйнөдө коронавирускa каршы эмдөө процесси мунайга баанын динамикасынын негизги фактору болууда. Түшүмдүүлүк жана аба ырайына байланыштуу тобокелдиктер дагы деле сакталып жаткандыктан, эл аралык азык-түлүк рынокторунда азык-түлүккө баалардын өсүшүнүн басаңдашы болжолдонууда. Масштабдуу фискалдык колдоонун натыйжасында өнүккөн рыноктордо (АКШ, ЕБ) түзүлгөн инфляциялык басым, дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторунда баанын өсүшүнө дагы түрткү бериши мүмкүн.

Орто мөөнөттүү мезгилде Россия жана Казакстанда экономикалык кырдаалды туруктуу калыбына келтирүү болжолдонууда. Соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдө монетардык шарттардын катаалдай баштагандыгына карабай, 2022-жылы ЕАЭБ алкагында сооданы активдештирүү жана экономикаларды кризиске чейинки деңгээлге келтирүү күтүлүүдө. Мындай тенденция чектөө чаралары алынганда жана калкты эмдөө иш-чаралары улантылганда гана мүмкүн болот.

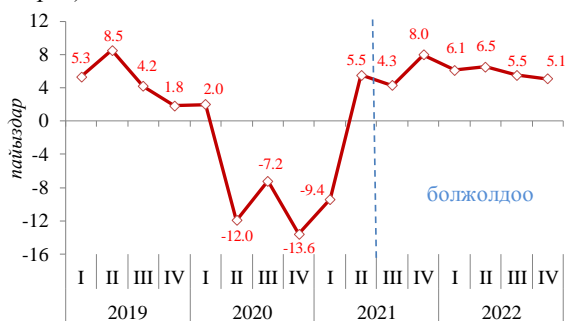
2021-жылы чет өлкөдө экономикалык жагдай жигердүү калыбына келгендигине байланыштуу акча которуулардын таза агылып келүүсүнүн өсүшү күтүлүүдө. Ага ылайык, Кыргыз Республикасынын ички керектөө суроо-талабына кошумча өбөлгө түзүлөт. Ошол эле учурда, алтындын эсебин жүргүзүүсүз экспорт, өтүп жаткан жылда тышкы суроо-талаптын жандангандыгына, ошондой эле баанын өсүп жаткандыгына байланыштуу көбөйө тургандыгы болжолдонууда. Импорт 2021-жылы өткөн жылдын төмөнкү базасынан жана баанын өсүш эсебинен жогорулоосун улантат.

Бүтүндөй алганда, эксперттердин баа берүүлөрү боюнча болжолдонуучу мезгилде ИДӨнүн терс ажырымы кыскара баштайт, анын потенциалдуу өсүш арымына 2022-жылдын аягында гана жетет. Мында биздин экономикабыздын түздөн-түз потенциалдуу өсүшү 2020-жылдагы таасирден улам төмөндөгөндүгүн белгилей кетүү керек. Калыбына келүү Кыргыз Республикасынын өкмөтү тарабынан белгилүү бир убакытты жана реформаларды талап кылат. Бардык шарттарды жана тобокелдиктерди эске алуу менен, ИДӨ өсүшү боюнча болжолдоо акча-кредит саясаты жөнүндө буга чейинки отчетко салыштырмалуу төмөндөтүлгөн. Баалар өсө берет, бирок 2021-жылдын аягында басаңдай тургандыгы күтүлүүдө.

Соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдүн экономикаларын өнүктүрүүнүн белгиленген тенденцияларын, ошондой эле дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторундагы баалардын динамикасын эске алуу менен, орто мөөнөттүү келечекте Кыргыз Республикасын 2021-2022-жылдарда өнүктүрүүнүн негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөрүнүн кийинкидей болжолдоосу иштелип чыккан.

5.2.1-график. Реалдуу ички дүң өнүмдү болжолдоо

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

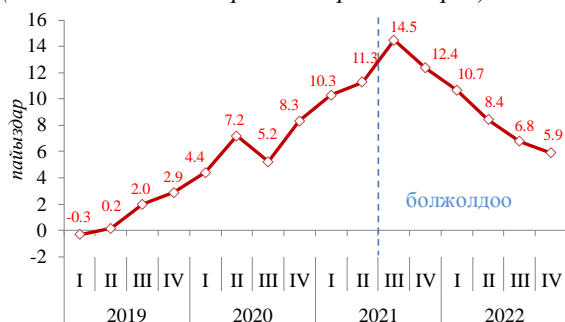


чарба секторунда өндүрүштүн азайышы менен шартталган. Чүй областында сугат иштеринде жаралган көйгөйлөр айыл чарба тармагында өнүмгө терс таасирин тийгизген.

Базалык сценарийге ылайык, Кыргыз Республикасынын ИДӨ өсүшү 2021-жылдын жыйынтыгы боюнча 3,0 пайыз тегерегинде (буга чейинки болжолдоого салыштырмалуу -1,0 п.п.) күтүлөт. Мында 2022-жылга болжолдоо 5,7 пайызга чейин жогорулоо жагына кайрадан каралган (өткөн болжолдоодо 5,0 пайыз), бул буга чейин күтүлгөнгө салыштырмалуу 2021-жылдагы кыйла төмөнкү деңгээлге салыштырганда калыбына келүүнүн кыйла жогорку арымын чагылдырат. Кыргызстан экономикасынын 2021-жылы өсүшү “Кумтөр” алтын кенин казып алуу ишканасын эсепке албаганда 4,9 пайыздын тегерегинде күтүлөт (буга чейинки болжолдоо “Кумтөрдү” эсепке албаганда ИДӨ өсүшү 2021-жылга 0,9 п.п. жогору).

5.2.2-график. Инфляцияны болжолдоо

(өткөн жылдын чейрегине карата чейрек)



төмөндөшүнө түшүмдүүлүккө жагымсыз аба ырайынын болушу, ошондой эле өтүп жаткан жылдын аягына чейин айрым азык-түлүк товарларына дүйнөлүк баалардын өсүү тенденциясы сакталгандыгы себеп болот.

Ушундай түрдө, күтүлүп жаткан ички жана тышкы факторлордун жана тобокелдиктердин бардыгын эске алуу менен, 2021-жылдын аягында (2020-жылдын декабрына карата 2021-жылдын декабрь айы) инфляция 11-12 пайыз ортосунда болору болжолдонууда, орточо жылдык инфляция 12,0 пайызга жакындашы мүмкүн. 2022-жылы инфляциянын орточо мааниси 7,0 пайыздын тегерегинде болору күтүлүүдө жана жылдын акырында 6,5 пайыздын тегерегиндеги мааниге жетет.

2021-2022-жылдарга карата төлөм тендемин болжолдоо¹.

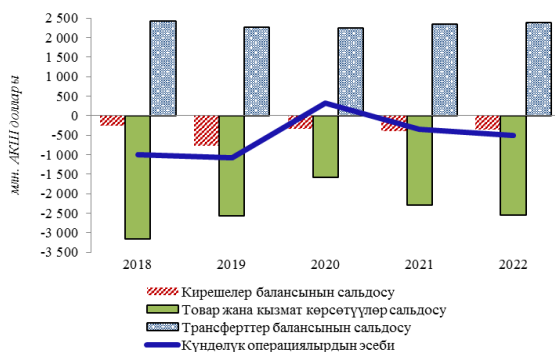
Отчеттук мезгилде экономиканын тышкы секторунун көрсөткүчтөрүн болжолдоо чектөө чараларынын басандашына байланыштуу дүйнөлүк экономиканын калыбына келүүсүнүн туруктуу тенденцияларынын таасири

¹ Болжолдоо Улуттук банктын айкын мезгилге карата кошумча бааларын эсепке алуу менен түзүлгөн.

астында түзүлгөн. Бирок дүйнөдө экономиканын калыбына келүүсү бирдей жүргөн жок. Алсак, Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын күтүүлөрүнө ылайык, өнүгүп жаткан өлкө катары экономиканын калыбына келүү арымы негизги өнөктөш өлкөлөрдүн калыбына келүү арымынан бир аз төмөн болот.

Күндөлүк эсептин негизги статьялары боюнча күтүүлөр айкын мезгилдин тенденцияларын, товарлардын соода теңдемин болжолдоо боюнча жаңыртылган бааларды жана чет өлкө инвесторлорунун кирешелерин эсепке алуу менен корректировкаланган. Жыйынтыгында, 2021-жылга күндөлүк эсептин тартыштыгы ИДӨгө карата 5,6 пайызга чейин көбөйөт.

5.2.3-график. Күндөлүк операциялар эсеби боюнча болжолдуу маалыматтар (млн АКШ доллары)



Отчеттук чейректе алтынды экспорттоо жана баалардын өсүшү менен коштолгон башка товарларга тышкы суроо-талаптын өсүшү боюнча жаңыртылган күтүүлөр экспортту болжолдоого таасирин тийгизген. Айкын мезгилдин маалыматтарын эсепке алуу менен 2021-жылга болжолдонгон экспорттун күтүлүп жаткан көлөмү 2020-жылдагы деңгээлде түптөлөт.

Текстиль жана тигүү өндүрүшүнүн товарларын ташып жеткирүүлөр, ошондой эле реэкспорттук позициялар

өлкө экспорттун колдоого белгилүү бир деңгээлде таасирин тийгизет. Ошол эле учурда алтынды экспорттоо металлды казып алуунун күтүлүп жаткан кыскаруусуна байланыштуу төмөндөйт.

Импортту болжолдоо айкын мезгилдин маалыматтарын, ошондой эле өлкөнүн экономикасынын кайрадан каралган өнүгүү арымдарын эске алуу менен корректировкаланган. 2020-жылдагы төмөнкү базанын эсебинен жана дүйнөлүк товар рынокторунда баалардын өсүш арымы тездегендиктен, логистикалык жана товардык-чийки зат түрлөрүнүн акырындык менен калыбына келүүсүнөн улам, импорттун нарктык көлөмүнүн өсүшү 28,9 пайызды түзөт. Импорт негизинен, керектөө товарларынын жана орто аралыктагы товарлардын эсебинен көбөйө тургандыгы күтүлүүдө. Өлкөгө энергия продукцияларын ташып жеткирүүнүн өсүшү 41,6 пайыз деңгээлинде болору болжолдонууда. Ошол эле учурда башка товарлардын импорту, болжолдуу түрдө, 26,9 пайызга артат.

Айкын мезгилде эмгек мигранттарынын акча которууларынын агылып кирүүсүн калыбына келтирүүнүн арымы кыйла тездегендиктен, ошондой эле күтүүлөрдүн эсебинен оң динамикасы жылдын акырына чейин сакталгандыктан, күндөлүк отчетто жеке трансферттерден келип түшүүлөрдүн көлөмү боюнча дагы болжолдоолор жаңыртылган. Жеке секторго трансферттердин таза агылып кирүүсүнүн өсүшү 14,1 пайызды түзө тургандыгы болжолдонууда. Ошол эле учурда расмий трансферттердин келип түшүүлөрүнүн көлөмү 2020-жылдагы деңгээлден төмөн болот.

Байкоого алынган экономикалык жигердүүлүк, аймактын өкмөттөрү тарабынан калкты эмдөө боюнча көргөн чаралары туристтик сектордо айрым бир жандануу болорун күтүүнү шарттайт. Өз кезегинде, «транспорттук кызмат көрсөтүүлөр» статьясы жүргүнчүлөрдү жана жүктөрдү ташуунун жанданышынын жана кызмат көрсөтүүнүн аталган түрүнө суроо-талаптын көбөйгөндүгүнөн улам, баанын өскөндүгүнүн таасири астында калыптанат.

5.2.4-график. Капитал менен операциялар жана финансылык эсеп боюнча болжолдуу маалыматтар
(млн АКШ доллары)



Финансылык эсеп жана капитал менен операциялар эсептери статьяларынын өнүгүү тенденциялары 2021-жылы пандемиянын терс таасири астында калууда. Ушуга байланыштуу учурдагы отчетто финансылык агымдарга баа берүүлөрдө олуттуу өзгөрүүлөр болгон жок.

Тике инвестициялардын таза агылып кирүүсүнүн акырындык менен калыбына келери болжолдонууда. Буга чейинкидей эле, финансылык эсеп боюнча капиталдын келип түшүүлөрүнүн негизги көлөмү башка инвестициялардын

эсебинен камсыздалат. “Башка инвестициялар” статьясынын сальдосу мамлекеттик жана жеке сектордун чет өлкө милдеттенмелеринин таасири астында түзүлөт. Жеке сектордун буга чейин алынган кредиттерин тейлөө көлөмү жеке чет өлкө инвестицияларынын орточо агылып келүүлөрүндө олуттуу деңгээлде сакталат.

Ушундай түрдө, төлөм теңдеминин сальдосу терс көрсөткүчтө түптөлөт, бул Улуттук банктын эл аралык камдары тарабынан ажырымды каржылоону болжолдойт.

2022-жылы тышкы сектордун көрсөткүчүнүн динамикасы 2021-жылы төлөм теңдеминин көрсөткүчтөрүнүн кайрадан каралган болжолдоолорунун таасири астында, ошондой эле тышкы экономикалык шарттарды корректировкалоодон улам түптөлгөн. Күндөлүк операциялар эсебинин тартыштыгы 2022-жылы көбөйүүсүн улантып, ИДӨгө карата 6,0 пайызды түзөт. Көрсөткүчкө соода теңдеминин көбөйүп жаткан тартыштыгы, жеке трансферттердин агылып кирүүсү боюнча оң динамикасы жана эл аралык кызмат көрсөтүүлөрдүн айрым түрлөрүнүн акырындык менен калыбына келүүсү таасирин тийгизет. Экономикалык жигердүүлүктүн калыбына келүү келечеги өлкөнүн товар жүгүртүүсүнүн өсүшүн шарттайт. Тышкы суроо-талаптын күтүлүп жаткан өсүшүнүн негизинде калыптанып калган экспорттук позициялардан улам 8,4 пайыз деңгээлинде болору болжолдонууда. Өлкө экономикасынын өсүшү жана калктын кирешесинин көбөйүшү, дүйнөлүк баанын күтүлгөн өсүшүнөн улам, импорттун 5,8 пайыз деңгээлинде өсүшү үчүн өбөлгө түзөт. Ушунун негизинде, соода теңдеминин тартыштыгы 3,6 пайызга көбөйүшү күтүлүүдө. Эмгек мигранттарынын акча которууларынын эсебинен күндөлүк трансферттеринин оң динамикасы 2021-жылдагы деңгээлден 3,6 пайызга жогору болору болжолдонууда.

2022-жылы капитал жана финансы операцияларынын туруктуу агылып кирүүлөрү күтүлүүдө, ал боюнча келип түшүүлөрдүн негизги бөлүгүн тике чет өлкө инвестициялары жана жеке секторго келип түшкөн башка инвестициялар камсыз кылат. Мамлекеттик сектордун милдеттенмелери 2022-жылы дагы көбөйөт. Буга чейин алынган ссудаларды жана насыяларды тейлөөнүн өсүш тенденциясы сакталат.

Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеминин 2021-2022-жылдарга иштелип чыккан болжолдоосунда төмөнкү тобокелдиктер сакталат:

- дүйнөдө Covid-19 пандемиясына жана өлкөдөгү саясий кырдаалга байланыштуу белгисиздик;
- «Кумтөр» алтын кенин казып алууга жана башка баалуу металлдар кенин казып алуу жерлерине байланыштуу тобокелдиктер;
- мунай менен алтынга дүйнөлүк баалардын волатилдүүлүгү;
- соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдө экономикалык абалдын начарлашы;
- соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн алмашуу курсунун волатилдүүлүгү;
- мамлекеттик жана жеке секторлордун карыздарынын өсүшү.

1-тиркеме. Негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр

(эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек ичинде)

Көрсөткүчтөрдүн аталышы	Өлчөө бирдиги	2020				2021	
		I ч.	II ч.	III ч.	IV ч.	I ч.	II ч.
1. Суроо-талап жана сунуш¹ (эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, реалдуу өсүш арымы)							
Номиналдык ИДӨ, чейрек ичинде	млн сом	117 073,2	124 716,3	173 357,9	183 197,1	118 362,0	152 382,0
ИДӨ	%	2,0	-12,0	-7,2	-13,6	-9,4	5,5
Кумтөрдү эске албаганда, ИДӨ	%	1,4	-14,3	-7,6	-12,3	-4,5	11,6
Ички керектөө	%	3,7	-24,0	-12,1	-2,3	-1,6	
Инвестициялар	%	-23,7	-33,1	-16,9	-22,5	-17,6	
Таза экспорту	%	-16,3	-74,0	-26,8	1,2	19,6	
<i>ИДӨнүн өндүрүүсү:</i>							
Айыл чарба	%	1,3	0,8	1,0	1,4	0,9	1,5
Өнөр жай	%	3,8	-3,2	-8,8	-18,9	-17,9	-5,6
Курулуш	%	-2,5	-12,7	-5,7	-25,6	-19,8	-10,3
Кызмат көрсөтүү	%	1,7	-17,9	-10,8	-10,6	-5,5	14,5
анын ичинде соода жүргүзүү	%	3,4	-31,2	-16,0	-15,4	-12,1	35,9
2. Баалар²							
Керектөө баа индекси (КБИ)	%	104,4	107,2	105,3	108,4	110,3	111,3
Керектөө баа индекси (КБИ), мезгилдин акырына карата жылдык	%	105,9	105,8	105,4	109,7	110,2	114,2
Базалык КБИ	%	103,5	105,8	105,3	108,1	110,1	110,6
<i>КБИ, товарлар жана кызмат көрсөтүүлөрдүн негизги топтору боюнча:</i>							
Азык-түлүк товарлары	%	108,1	113,4	109,7	115,4	117,9	117,3
Азык-түлүктөн башка товарлар	%	100,9	102,1	101,6	102,0	103,7	106,4
Алкоголдук ичимдиктер, тамеки	%	104,2	105,3	105,7	106,3	106,0	108,3
Тейлөө	%	101,0	101,0	100,0	102,3	103,3	104,1
<i>КБИ, мүнөздөмөсү боюнча классификациялоо:</i>							
Акциздик товарлар	%	103,1	103,3	102,8	103,4	102,1	102,3
Жонгө салынуучу баа	%	102,7	102,7	102,8	102,8	102,7	102,7
Инфляциянын рыноктук деңгээли	%	100,8	101,9	101,3	102,6	101,0	102,2
3. Тышкы сектор³ (ИДӨ карата пайыздарда)							
Соода балансы	ИДӨгө карата %	-27,6	-22,2	-18,3	-18,7	-19,6	-28,4
Күндөлүк операциялар эсеби	ИДӨгө карата %	-9,0	-4,0	0,4	4,9	4,2	-2,4
Товарлар жана кызмат көрс. экспорту	ИДӨгө карата %	34,7	34,2	33,4	31,8	31,3	30,9
Товарлар жана кызмат көрс. импорту	ИДӨгө карата %	61,5	56,2	53,0	52,8	53,7	62,1
4. АКШ долларынын алмашуу курсу (бир мезгилдин акырына карата)							
	сом	80,8100	75,9887	79,6000	82,6498	84,7792	84,6640
5. Монетардык сектор							
Улуттук банктын эсептик чени, мезгилдин акырына карата	%	5,00	5,00	5,00	5,00	5,50	6,50
"Овернайт" депозити боюнча чен, мезгилдин акырына карата	%	2,75	2,75	2,75	2,75	3,25	4,25
"Овернайт" кредити боюнча чен, мезгилдин акырына карата	%	5,75	5,75	5,75	5,75	6,00	7,00
Банктар аралык кредит рыногундагы орточо алынган пайыздык чендер, чейрек ичинде	%	3,55	3,85	3,79	3,79	4,15	5,21
<i>анын ичинде:</i>							
РЕПО бүтүмдөрү боюнча	%	3,55	3,85	3,97	3,84	4,15	5,21
улуттук валютада кредиттер боюнча	%	-	-	-	-	-	-
чет өлкө валютасында кредиттер боюнча	%	-	-	2,50	2,50	-	-
7 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	3,97	3,95	3,95	4,01	4,50	5,26
14 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	4,15	4,32	4,20	4,50	5,03	5,64
28 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	4,31	4,52	4,37	4,62	5,15	6,12
91 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	4,48	4,65	4,70	4,70	5,45	5,43
182 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	-	-	-	-	-	-
Акча базасы	%	13,6	24,1	28,3	24,8	24,2	10,7
Банктардан тышкаркы акчалар (M0)	%	14,9	26,9	31,7	29,3	23,7	9,2
Акча топтому (M1)	%	14,0	24,4	28,4	24,7	22,9	12,4
"Тар" мааниде колдонулуучу акча массасы (M2)	%	15,9	23,1	24,9	20,5	18,9	12,0
Акча массасы (M2X)	%	16,7	21,7	21,0	23,9	18,6	16,9

¹ Улуттук Статистика Комитетинин маалыматы боюнча Кыргыз Республикасынын Улуттук Банктын эсептик көрсөткүчтөрү

² Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети

³ ИДӨгө карата катыш акыркы төрт чейректи камтыган өзгөрүлмө жылдык маалыматтардын негизинде эсептелген. II-чейректин алдын ала алынган маалыматтары.

2-тиркеме. Глоссарий

Базалык инфляция – бул, баанын кыска мөөнөттүү, түзүмдүк жана сезондук өзгөрүүлөрүн эске албаган инфляция: инфляция көрсөткүчүн эсептөөдөн сезондук, тышкы факторлор жана административдик белгиленген тарифтер менен шартталган товарларга баанын өсүшү алынып салынат.

Мамлекеттик казына векселдери (МКВ) – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн кыска мөөнөттүү (3, 6 жана 12 айлык) дисконттук мамлекеттик баалуу кагаздары. Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги МКВ эмитенти болуп саналат. МКВ Улуттук банк тарабынан өткөрүлгөн аукциондор аркылуу жума сайын жайгаштырылат. Аукциондорго тике катышуучулар катышуу укугуна ээ. Юридикалык жактар сыяктуу эле, жеке адамдар да Кыргыз Республикасынын МКВ ээсинен боло алышат. Чет өлкө инвесторлорунун МКВ рыногуна кирүү мүмкүнчүлүгү чектелген эмес. МКВнын экинчилик рыногундагы бүтүмдөр Улуттук банктын автоматташтырылган тоорук системасы аркылуу жүзөгө ашырылат, ал катышуучуларга өз жумуш ордуларынан МКВны сатып алуу/сатуу боюнча операцияларды ишке ашырууга мүмкүнчүлүк берет.

Мамлекеттик казына облигациялары (МКО) – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн пайыздык кирешеси (купон) менен, ошондой эле жүгүртүү мөөнөтү бир жылдан жогору болгон узак мөөнөттүү мамлекеттик баалуу кагаздары. Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги МКО эмитенти болуп саналат. Улуттук банк МКОнун чыгарылыштарын тейлөө боюнча башкы агент болуп саналат.

Акча базасы – Улуттук банктын жүгүртүүгө чыгарылган нак акча боюнча милдеттенмеси жана Улуттук банктын башка депозиттик корпорациялар алдындагы улуттук валютадагы милдеттенмеси.

Акча топтому – ликвиддүүлүк деңгээли боюнча классификацияланган акча массасы: M0; M1; M2; M2X.

M0 – банктардан тышкары нак акча.

M1 – M0 + резиденттердин улуттук валютадагы которулма депозиттери.

M2 – M1 + резиденттердин улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттери.

M2X – M2 + резиденттердин чет өлкө валютасындагы эсептешүү (күндөлүк) эсептери жана депозиттери.

M2X акча топтомуна камтылган депозиттер – жеке адамдардын жана юридикалык жактардын депозиттери, ошондой эле башка финансы-кредит мекемелеринин депозиттери, мында Өкмөтүн жана резидент эместердин депозиттери алынып салынат.

Башка депозиттик корпорациялар – борбордук банктан башка, бардык финансылык корпорациялар-резиденттер, финансылык ортомчулук алардын ишинин негизги түрү болуп саналат жана алар кеңири мааниде колдонулуучу акча массасынын (M2X) улуттук аныктамасында камтылган милдеттенмелерди чыгарышат.

Долларлашуу – өзүнүн улуттук валютасына ээ өлкөнүн ички акча жүгүртүүсүндө АКШ долларынын кеңири колдонулушу.

Инфляция - белгилүү бир убакыт аралыгында баалардын жалпы деңгээлинин өсүш тенденциясы, ал товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр куржунунун үй чарбаларынын керектөө чыгашаларынын түзүмүндө салмактанып алынган наркын эсептөөнүн 42

негизинде өлчөнөт. Кыргыз Республикасында инфляция деңгээлин мүнөздөгөн көрсөткүч болуп керектөө баа индекси саналат.

Номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекси (НЕАК) – бул, номиналдуу алмашуу курсунун салмактанып алынган орточо маанисин түшүндүрөт. Анда кароого алынып жаткан өлкөдө орун алып турган баанын соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдөгү баага карата өзгөрүү тенденциясы эске алынбайт.

Керектөө баа индекси – керектөөчү тарабынан өндүрүштүк эмес максатта сатылып алынган товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр топтомунун наркынын өзгөрүүсү чагылдырылат. Бул көрсөткүч инфляцияны өлчөө ыкмаларынын бири болуп саналат, ал калк тарабынан керектелген негизги товарлар куржунунун баасына салыштырууга негизделген жана чогуу алгандагы керектөөдө бул товарлардын салыштырма салмагына ылайык салмактанып алынган.

Реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекси (РЭАК) – бул номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун, соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө орун алып турган баанын салыштырмалуу өзгөрүүсүнө ылайык келген өлчөмгө корректировкаланган, орточо салмактанып алынган маанисин түшүндүрөт. РЭАК өлкө валютасынын соода боюнча алдыңкы өнөктөш өлкөлөрдүн валюталарына карата салмактанып алынган реалдуу алмашуу курстарын эсептөөнүн негизинде аныкталат.

Core CPI индекси – бул азык-түлүк товарларына, электр энергиясына, газга жана отундун башка түрлөрүнө карата наркты эске алуусуз баалар.

Ноталар – бул Улуттук банк тарабынан жүгүртүүгө чыгарылган дисконттук баалуу кагаздар. Улуттук банктын Акча-кредиттик жөнгө салуу комитетинин чечими боюнча, ноталар 7 күндөн 364 күнгө чейинки мөөнөткө чыгарылат. Ноталар боюнча максималдуу кирешелүүлүк аукцион өткөрүлгөн күнгө карата аныкталган эсептик ченге барабар өлчөмдө белгиленет.

Репо шарттарындагы операция – келечекте белгилүү бир күнү, алдын ала макулдашылган баада кайра сатуу/сатып алуу милдеттенмеси менен экинчилик рыногунда мамлекеттик баалуу кагаздарды сатып алуу/сатуу операциясы

Төлөм теңдеми – резиденттер жана резидент эместер ортосунда белгилүү бир мезгил ичинде ишке ашырылган экономикалык операциялардын суммардык түрүн чагылдырган отчет.

Төлөм теңдеминин сальдосу – чет өлкөлөрдөн түшүүлөр менен чет өлкөлөргө төлөмдөр ортосунда келип чыккан айырма

Соода балансынын сальдосу – экспорт жана импорт наркы ортосунда келип чыккан айырма.

Эсептик чен – бул, акча кредит саясатынын инструменти, ал борбордук банк тарабынан белгиленген пайыздык ченди билдирет жана экономикада акча ресурстарынын наркын аныктоодо базалык багыт берүүчү катары кызмат кылат.

3-тиркеме. Кыскартылган сөздөрдүн тизмеси

ИДӨ	ички дүң өнүмү
МКВ	мамлекеттик казына вексели
МКО	мамлекеттик казына облигациясы
КММ	күйүүчү-майлоочу материалдар
ЕАЭБ	Евразия экономикалык бирлиги
ЕС	Европа бирлиги
КБИ	керектөө баа индекси
КЭР	Кытай Эл Республикасы
КР	Кыргыз Республикасы
МБКР	Кредиттик ресурстардын банктар аралык рыногу
ЭВФ	Эл аралык валюта фонду
КР УЭМ	Казакстан Республикасынын Улуттук экономика министрлиги
МЭА	Эл аралык энергетикалык агенттик
НБРК	Казакстан Республикасынын Улуттук банкы
КНС	кошумча нарк салыгы
УСК	Улуттук статистика комитети
НЭАК	номиналдуу эффективдүү алмашуу курсу
ОПЕК +	Мунайды экспорттоочу өлкөлөр уюму
РА	Армян Республикасы
РБ	Беларусь Республикасы
РК	Казакстан Республикасы
РЭАК	реалдуу эффективдүү алмашуу курсу
АКШ	Америка Кошмо Штаттары
ФОб	Экспортёр өлкөнүн чек арасындагы баа (free on board)
ФРС	АКШнын Федералдык резерв системасы
ЦБРФ	Россия Федерациясынын Борбордук банкы
ЧС	Өзгөчө кырдаал
ЧП	Өзгөчө абал
FAO (FAO)	Food and Agricultural Organization of the United Nations
COVID-19	коронавирус инфекциясы 2019-nCoV (COrona VIrus Disease 2019)